KULTUURILEHT

SIRP

NR. 34 (2446) 28. AUGUST 1992 HIND 70 SENTI

LK.3

MATI UNT — KUNING-RIIKLANE

LK.12

TÕNU KALJUSTE EI OLE MÕELNUD, KAS TEDA SIIN VAJATAKSE

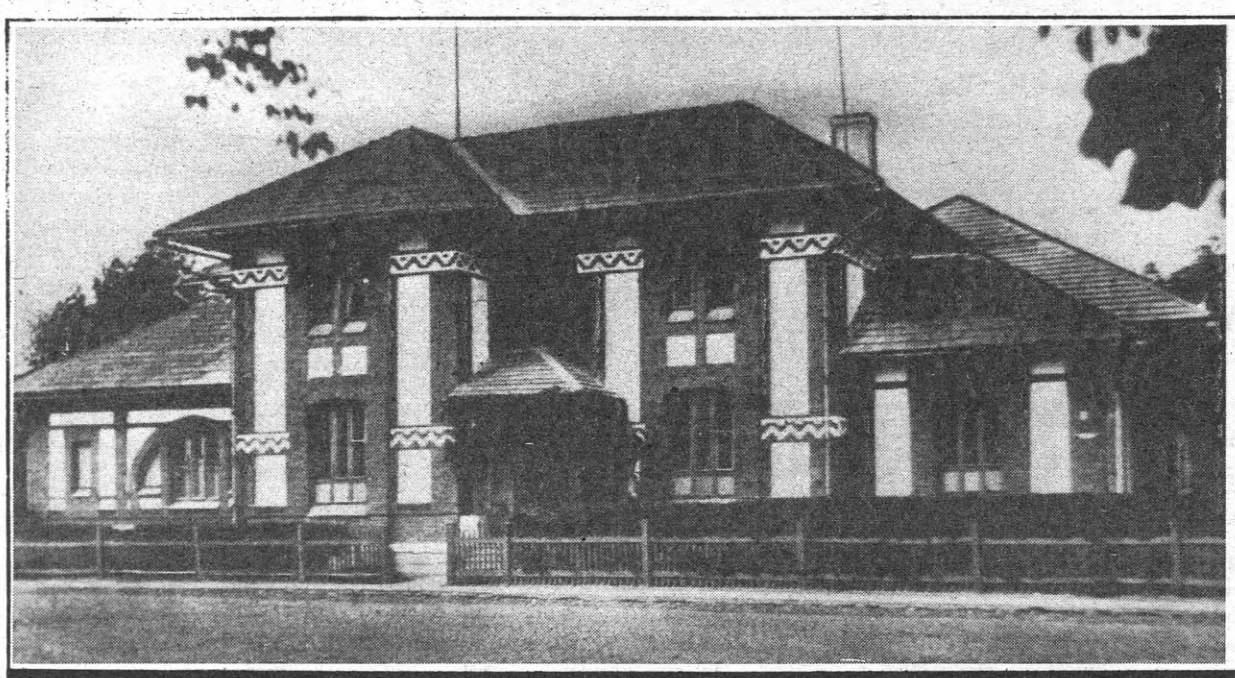

KÕIGEST 90-AASTANE!

29. augustil möödub 90 aastat Eesti Üliõpilaste Seltsi maja pidulikust sisseõnnistamisest. See on ehitis, mida ajalooteosed on pidanud esimeseks Eesti oma, rahvusliku arhitektuuri teoseks ja tema loojat Georg Hellatit esimeseks aktiivselt tegutsenud eesti soost arhitektiks.

(Järg 10. lk.)

KULTUUR JA RAHA

Eesti kultuuri päästefondi loomise idee realiseerus Ülemnõukogus 19. juunil 1991.a., kui kinnitati nüüd juba Eesti Rahvuskultuuri Fondi põhikiri ja esmaste päästevahendite soetamiseks eraldati riigieelarve vabadest jääkidest 3 miljonit rubla.

Esimene tegevusaasta ei ole veel täis, sest sisuline tegevus algas novembris. Oktoobri lõpul kinnitati aga ülemnõukogus harukordse üksmeelega fondi esimeheks hr. Eri Klas. Ka veel valimata Riigikogu saab oma tegevuse alguses üksmeelt üles näidata, kui ta fondi põhikirja järgi kinnitab uuesti ametisse koos ülemnõukoguga oma volitused maha pannud esimehe.

Rääkides fondi loomisest ja tegevuse alustamisest, võib öelda, et Eesti krooni sünniga alustas praktiliselt uuesti ka Eesti Rahvuskultuuri Fond. Kuigi on loodud oma büroo, mitu korda on aru pidanud fondi nõukogu ja jõudnud põhisuundades üksmeelele, rahatuge on saanud suur hulk projekte ja inimesi, oleme rahaliselt uuesti alustamas.

Fondi nõukogu andis endale aru, et algkapitali 3 miljonit rubla ja samavõrra fondi enda suurendatud raha toetusteks väljajagamine on fondide tegevusloogika järgi võrdne laevapõhja lammutamisega. Kõigil on värskelt meeles rubla häbitu allakäik, mis tegelikult selgitab meie väliselt primitiivset käitumist anda rubla ruttu sinna, kus ta saab veel kultuurile toeks olla. Lisaks oli fondi sünnitoetus 3 miljonit seisnud ligi pool aastat, mis suu[illegible] maagiat oluliselt vähendas.

Krooni tulek võimaldas järgima hakata rahamaailma mängureegleid. Fond on asunud moodustama oma põhikapitali, et kultuuri toetuseks jagada kapitalilt saadavat tulu. Fondi mitteärilise iseloomu tõttu saame tulu taotleda rahade õige paigutamisega, milleks on sõlmimisel koostööleping kompetentse firmaga meie raha majandamiseks.

Eelnevast tulenedes on vähemalt esialgu fondi nõukogu jagatavad summad varasemast väiksemad. Oma õiget tegevusrütmi näeme toetussummade jagamisel üks kord aastas ja sellele eelnevat pikaajalist avalduste vastuvõtuperioodi. Aastane tsükkel võimaldab fondi kapitali märksa tulusamalt paigutada ja laekunud avaldused saavad põhjaliku eksperthinnangu, mis aitab fondi nõukogul kergemini terad sõkaldest eraldada.

Meile paljuski eeskujuks olev Suomen Kulttuurirahasto on oma põhikapitali moodustanud riigi rahalise abita, toetudes firmade ja üksikisikute annetustele, pärandustele, osaliselt majandustegevusele, ning kindlasti ka tänu oskuslikule rahadega ümberkäimisele. 1939. a. tegevust alustanud soomlased jagasid 1991.a. kultuuri ja teaduse toetuseks üle 26 miljoni marga. Sama perioodi jooksul pärandasid ja annetasid soomlased raha ja kinnisvara oma kultuuri ja teaduse toetuseks üle 18 miljoni marga.

Meile on seni annetatud 3 miljonit rubla ja Eri Klasi eestvedamisel 28. mail Helsingis Finlandiatalo's toimunud tulukontserdilt on laekumas 200 000 Soome marka. Riigi abi on esialgu piirdunud stardikapitaliga.

Firmad ja üksikisikud, kes annetavad või pärandavad Eesti Rahvuskultuuri Fondile vähemalt 100 000 Eesti krooni, saavad õiguse nimelisele fondile, määratledes soovi korral rahvuskultuuri valdkonna, mida tahetakse toetada. Fond tagab selle summa säilimise ja jagab finantseerija nimel kapitalilt saadavat tulu. Veel kord pilku üle Soome lahe heites võib öelda, et Suomen Kulttuurirahastol on 500 nimelise fondi ümber (neid tekib pidevalt juurde) ning neil on oma firma või isiku nime kultuurilukku jäädvustamiseks vaja anda vähemalt 100 000 Soome marga suurune summa.

Paralleelid põhjanaabritega ei ole toodud tuju rikkumiseks või kellelegi etteheidete tegemiseks: meie olukord on teine ja riigikassaväliseid rahasid oleme suutnud-tahtnud kultuurile võidelda nii vähe või palju, kui seda hetkel on. Pigem olgu need suured numbrid innustuseks, sest ka soomlased alustasid nullist.

Kõigele vaatamata ootame 15. oktoobrini uusi rahataotlusi. Taotlejaid ootame esmalt meie fondi, sest rahaabi saamiseks on vaja täita ankeet.

Eesti Rahvuskultuuri Fondi leiate meile lahkelt peavarju andnud Kultuuriministeeriumi majast, Suur-Karja 23, tuba 304 (sissepääs õuelt).

Lisaksin ka innustavad numbrid kultuurimetseenidele: a/a nr. 22-110134 Hansapank, Eesti Rahvuskultuuri Fond.

VIKTOR HÜTT,
Eesti Rahvuskultuuri Fondi tegevdirektor

EESTI RAHVUSKULTUURI FOND

VÕTAB VASTU TAOTLUSI

- EESTI RAHVUSKULTUURI OBJEKTIDE JA INSTITUTSIOONIDE FINANTSEERIMISEKS.
- STIPENDIUMIDE JA ABIRAHADE VÄLJAMAKSMISEKS.
- RIIKLIKE VÕI ERAALGATUSLIKE PROJEKTIDE FINANTSEERIMISEKS VÕI NENDES PROJEKTIDES OSALEMISEKS LISAFINANTSEERIJANA, KUI NEED ON SEOTUD EESTI RAHVUSKULTUURI KAUGELEULATUVATE ARENGUSUUNDADEGA.

FONDI ANKEEDILE VORMISTATUD TAOTLUSI VÕTAME VASTU HILJEMALT 15. OKTOOBRINI (incl.) K. A.

MEIE AADRESS:
EE0001 TALLINN
SUUR-KARJA 23.
Ankeete ja täiendavat informatsiooni saab eeldoodud aadressil tuba 304.
Tel. 448 610 Fax 443 567

TALLINNA ÜLIKOOL
Akadeemiline Raamatukogu

MEIE SAADIKU-KANDIDAATE

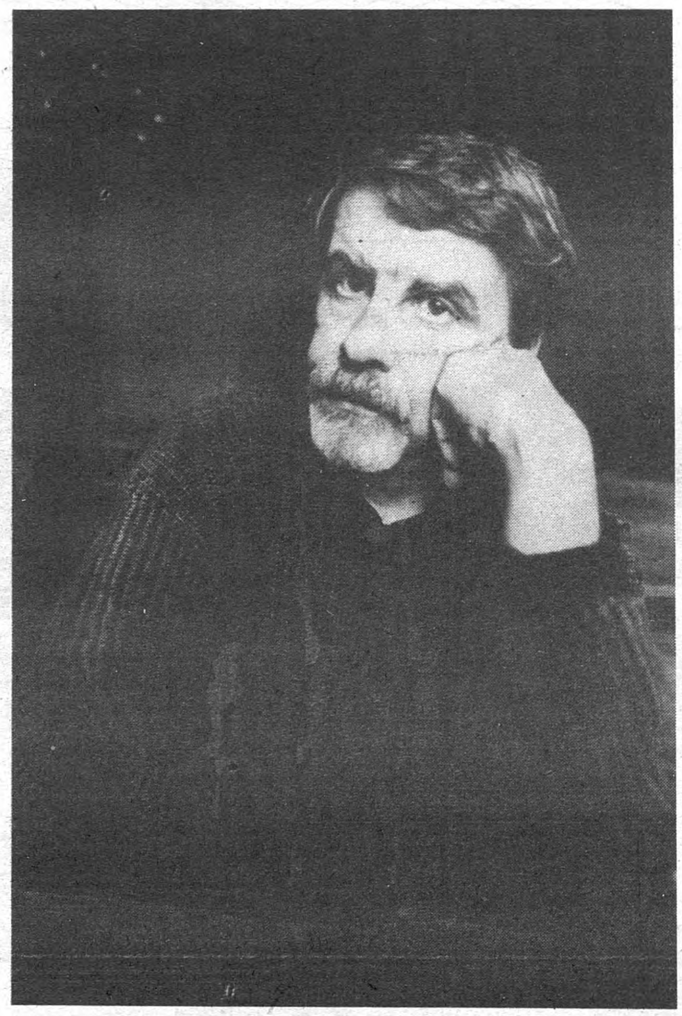

Foto: ARNO SAAR

MATI UNT: INFILTREERUDA STRUKTUURIDESSE

Jälginud teatava skepsisega praegust valimiskampaaniat, lugenud erilise nõutusega just neid nimekirju, tahaksin kõigepealt küsida...

Sa võiksid küsida nõnda: "Sa oled seni kaunis selge mõistusega olnud, miks sa nüüd selle blufiga kaasa lähed?" — ja ma vastaksin, et ma ei pea seda üldse blufiks.

See oleks vastus juba järgmisele küsimusele: "Kuningriiklased on öelnud, et nende valimiskampaania eesmärk on tõestada, et nad võtavad asja tõsiselt. Kas te ise endale olete seda juba tõestanud?"

Ma arvan, et mina — ma Kulbokit päris ei tea —, et mina olen see, kes seda asja kõige tõsisemalt võtab. Ma ei näe, et selles oleks midagi imelikku. Tõesti. Ehkki Loorits ja kõik on rääkinud, et eestlusele on kuningriik võõras, on ta meie rahva hinges ometi olemas. Kuidas Rootsi kuninga puhul tänavaäärde koguneti! Võib-olla oleks tõesti vaja kedagi täiesti neutraalset isikut. Sümbolit.

Kas ta peab olema kuningas või võib olla ka kuninganna?

"Eesti Ajas" küsis minu käest Remsu, miks te ei vali Lagle Parekit kuningannaks. Väga hea küsimus. Kuningannat on OMON-il palju raskem maha lasta kui Ceaușescut. Teatud mütoloogiline jõud tuleb asjale juurde. Ma meenutan seda, mida ma küll ise pole näinud, aga me teame: Taani kuningas pani endale juudi märgi rinda, ning ei gestaapo ega Hitler saanud tema vastu.

Ma saan aru, et kuningal juba on see mütoloogiline jõud, millega võimul olla. Kust aga tuleb jõud, et võimule tulla?

Nagu meie partei programmist võib aru saada, on meie eesmärgiks infiltreeruda olemasolevatesse struktuuridesse, salaja ja väga pika sihikuga. Me ei tee mingeid katseid võimu võtta. Nagu Jüri Aarma on väga täpselt maininud: me tahame olla alamad, alluda kuninglikule ja aristokraatlikule distsipliinile.

Sa oled koos rahvaga kuningriiklust kandnud, ometi ei ole sa ise parteid loonud, vaid juba olemasoleva parteiga kaasa läinud.

Jah. Seda ei ole mu partei ka kunagi varjanud, et nad vajavad maskotte või asju...

Teil on vist suur enamik maskotid, isegi suurtel valimisliitudel ei ole neid nii palju.

Minus on kuningriiklus tegelikult olemas, seetõttu ma nõustusin. Kui ma poleks mingi kuningriiklane olnud, ma poleks niisuguse afääriga üldse kaasa läinud.

Mis mind natuke häirib meie partei juures, kuigi me saame sellest üle, on see, et raskestidefineeritavad meestüübid domineerivad praegu meie nimekirjas. Ma oleksin olnud väga õnnelik, kui meie nimekirjas oleksid olnud ka proua Kareva, proua Epp-Maria Kokamägi, mine tea, ehk isegi proua Viivi Luigega oleks saanud rääkida... Teatud maskuliinsus on praegu meie nõrkus.

Kahju, et te enam mehi ei taha, muidu oleksin soovitanud, kuigi ma pole parteis ega saa soovitada, — Valton! Teda huvitavad õukondlikud mängud ja kuninglikud lõbud ja khaanid ja...

Kas ei ole siiski nii, et Valton on kasutanud kuningriigi ideid modelleerimaks tolleaegseid Vene olusid? Tema kuningas kujutab endast tsaari, need on eri asjad.

Jätame kirjanduse, see ei huvita kedagi. Kas teil on ka mingi konkreetne poliitiline programm?

Minu käest ei maksa seda küsida. Ma juba ütlesin, et meie eesmärk on praegu salapäraselt Malta rüütlite kombel infiltreeruda olemasolevatesse struktuuridesse. Kindlasti on meil ka spetsialiste, kes tegelevad praktilise asjaga. Aga kui minu käest praegu küsida, mis saab sooja vee ja erastamise ja venelastega, siis ma jätaksin küll vastamata. Ei tohi loopida liiga palju lubadusi. Niigi on juba küllalt inimesi, kes ei usu enam midagi.

Sa ei kiirusta lubama: "Soe vesi sisse, venelased välja!", aga mis positsioonilt sa seda ei tee? Vasakult, paremalt, tsentrist?

Üldiselt tundub mulle (nüüd ma tsiteerin Berdjajevit), et meie konkreetne hoiak on lähedane liberaaldemokraatiale, aga me kasutame liberaaldemokraatiat lihtsalt ära, et pärast võimule saada. Ja kui kuningas saab võimule, siis me taandume.

Kas võib olla ka nii, et näiteks meie liberaalid, aga ka sotsiaaldemokraadid, vasakvõimalikud ja kes kõik veel pole lihtsalt taibanud, et nende ideid saab teostada ka kuningriigis? Et see avastus, silmade avanemine seisab neil alles ees?

Kui me näeme athosliku ilmega Kulbokit kogumas allkirju, siis me tihti unustame, et rojalistliku mõttelaadi taga on täiesti reaalne asi. Me ei kavatse nimelt tõesti päris muinasjutukuningriiki korraldada. Mulle tundub, et meile meeldiks kaunis liberaalne elukord, aga me vajaksime mingisugust mütoloogilist, arhetüüpilist sümbolit. Inimesena võiks ta olla ükskõik kes — tennisemängija, sotsialist... Meile tundub, et see päästaks meid.

Mis aga päästaks nooruki, kes tunneb, et ta on võib-olla kuningriiklane, kes aga ei tea, kust leida kinnitust, kõhkleb? Kas on juba ka emakeelset rojalistlikku kirjasõna?

On. Moodsa rojalisti laua- või öökapiraamat võikski olla "Akadeemias" nr. 2 Ortega y Gasseti "Masside mässu" sabas avaldatud N. Berdjajevi "Aristokraatiast", milles ta teeb ka suurt vahet vaimuaristokraatia ja juba sünniverelise aristokraatia vahel. Me teame, et pärilik aristokraatia on tõesti tihti alla käinud ja omandanud värdjalikke vorme, aga sporaadiliselt ja juhuslikult sünnib ka vaimuaristokraatiat, ning "kuni elab inimvaim ja kuni inimese kvaliteet pole lõplikult lämmatatud kvantiteedi poolt, püüdleb inimene ikka parimat valitsust, tõelist aristokraatiat". Ma igatahes oma mõtetes praegu ei kõhkle. Mulle tundub, et see on piisav alternatiiv sellele tulevikule, mida meile valmistatakse.

Kust me selle kuninga nii ruttu võtame? Kas valime rahva hulgast või kutsume väljast?

Mina lükkaksin selle asja hoopis tulevikku. Meie ajakirjandus aina korrutab, et me nagu tahaks Rootsi kuningalt last ära röövida. See ei ole nii. See süüdistus on tendentslik ja me protesteerime selle vastu. Ma kordan: me tahame infiltreeruda struktuuridesse ja luua hoiakuid, mis võimaldavad liberaaldemokraatlikul vabariigil valida endale kuninga. Või siis tuua see kuskilt kõrvalt.

Ma tahtsin küsida, et kui te saaksite valida: kas kuningriik kohe, aga tingimusel, et kuningaks saaks Karl Vaino, või kunagi ei tea millal — kumma võtaksite? Aga sa juba ütlesid, et te ei kiirusta.

Ei. Ja kui veel nimesid nimetada, siis presidendivalimistel toetame kõiki kandidaate peale Rüütli.

Kusagil oli öeldud, et Rüütli puhul häirib teid just tema õukond. Kes kuuluksid Eesti Kuningriigis õukonda? Ja kui valgustatud peaks olema Eesti monarh?

Ega me ei ela kusagil unenäos. Tegemist peab olema konstitutsioonilise monarhiaga, see on ilmselge. Ütleksin isegi, et parlamentaarse monarhiaga. Asjadest üle olev isik võiks minu arvates seda täielikku jampsi, mis praegu toimub, tasakaalustada. Aga kuuldavasti on Kulbok raadios öelnud, et talle ei meeldiks, kui kõik 30 kandidaati saaks Riigikokku, sest siis tuleks kuningriik liiga vara ja rahvas poleks selleks valmis.

Kes oleksid Eesti kuninga alamad? Kas ainult Eesti Vabariigi kodanikud või kõik need, kes on sidunud oma elu Eesti Kuningriigiga?

Kuningas otsustab.

Mida tähendab teie valimisliidu nimes sõna "sõltumatud"? Et teist ei sõltu midagi?

Ma arvan, et tegemist on moodsa liialdusega. Sel ei ole mingit tähendust.

Mingis mõttes võtavad kuningriiklased üle inimkonna väga varajast kogemust. Nime poolest sedasama teeb Peeter Volkonski Orjanduslik Partei, kes küll Riigikokku ei ürita. Millised on sinu suhted selle parteiga?

Sellest ajast, kui Volkonski hakkas OP-d rajama, oleme vähe kohtunud. Ajakirjandusest on jäänud mulje, et see on tema isiklik asi, mida ta avalikult ajab. Võib-olla tahab ta heaks teha oma feodalistlikku minevikku?

Sinu suhted kommunistidega? Ka nemad ei looda vist praegu võimule tulla?

Nendega meil kontakte ei ole ning ma ei tea, mis nad mõtlevad. Aga kogu maailm on hämmastusega vaadanud, kuidas on võimalik, et miljonid inimesed korraga leidsid, et kommunism enam ei meeldi. Enne õudselt meeldis. Ja järsku ei! Miljonite kaupa, üleöö! See äratab kahtlust inimeses kui liigis, kui loomas. Siis võib inimesest kõike oodata.

Ka seda, et 30 eesti rojalisti rahva kätel Toompeale kantakse?

Me eelistaksime siiski infiltreeruda struktuuridesse ning liberaaldemokraatiat soosides muuta Eesti kaudselt kuningriigiks.

On teil kuningriigistamiseks eeskujusid?

Mul on näiteks andmeid, et kui Teine maailmasõda lõppes, vahetasid Roosevelt ja Churchill kirju, kus tulid järeldusele, et kommunism ja fašism plahvatasid sellepärast nii äkki, et impeeriumid, Austria-Ungari ja Vene, olid lagunenud. Ja arutasid, kas ei saaks Saksamaa kuningaks panna admiral Mountbattenit, kelle saksapärane originaalnimi oli Battenberg. Inglismaal ja USA-l oli lootus, et kui panevad regendi, saavad Euroopasse rahu. Ma ei tea, miks see läbi ei läinud. Roosevelt vist tõrkus, ei saanud asjast aru.

Kahtlemata mõistame meie siin Eestis Euroopa asju paremini kui ameeriklased.

See ühinev Euroopa, mida vanasti ajas Coudenhove-Kalergi ja nüüd Otto v. Habsburg, — ka selle taga kahtlustavad mõned salajast rojalistlikku hoiakut. Üha enam levib jutt, et Kristus ei surnudki päriselt, ühesõnaga jutt, mis selle Graali legendi taga on. Nimelt sõitis Maarja Magdaleena, ta armuke, Marseille'sse, kaasas Kristuse surnukeha. Mõned arvavad ka, et Maarja Magdaleena oli rase. Küsimus: mis tähendab Graali vaas, mis see on? Me teame, et Lõuna-Prantsusmaal olid sõja ajal SS-laste intensiivsed väljakaevamistööd. Mis sealt õieti otsiti? On mingi oletus, et Merovingide kuningasugu on Kristusest alguse saanud. See kõik kõlaks kohutavalt naljakalt, kui vastava salaühingu esimeesteks poleks olnud niisugused isikud nagu Isaac Newton, Claude Debussy, Nicolas Poussin, Jean Cocteau, ja mõned arvavad, et nende läbi olevat tekkinud ka nn. Ühinenud Euroopa idee. Nii et kõige taga on Merovingide salapärane päritolu.

Kas sa kogu selle jutu peale ei karda, et sind valitaksegi?

Kui seal Kagu-Eestis on inimesi, kellele ma meeldin, ja nad mind valivad, siis... Ma oletan, et uus Riigikogu tuleb parem kui Ülemnõukogu, aga kindlasti toimub ka seal mingi lõputu molutamine. Oma järelejäänud elu oleks võib-olla parem teha teatrit ja kirjutada jutte, aga ma otsustaksin seda lõplikult alles sügisel. Kui ma saan kaks häält, siis on selge, et ma hakkan lavastama ja kirjutama. Aga kui ma saan kaks tuhat, siis ma pean loomulikult selle mürgikarika põhjani jooma.

Vestelnud
TOOMAS KALL

KROONIKA

20. AUGUST

● oli kultuurisündmuste poolest Ungari päev. Oma rahvuspüha, Ungari riigi looja kuningas Istváni mälestuspäeva tähistamiseks oli saabunud Tallinna Ungari suursaadik Soomes, Eestis, Lätis ja Leedus hr. Béla Jávorski, kes andis keskpäeval Tallinna Raekojas kirjanik Jaan Krossile üle Ungari II järgu teeneteristi (mõlemad 1. pildil).

Õhtul avas ta Tervishoiumuuseumis ungari graafika ja kunstiuuendaja Arpád Szabadosi loomingu (2. pilt) näituse. Kuigi kroonika pole koht hinnanguks ja ka Tervishoiumuuseum on väga sümpaatne paik, oleks see näitus sobinud mõnda kesklinna esindusgaleriisse: tase oleks olnud garanteeritud. Hiljem andsid Mustpeade Maja Olavi saalis kontserdi lauljanna Laura Farago (3. pildil), kavas Liszt, Bartók, Kodály jt., ja temperamentne klaverisaatja Norbert Szelecsényi. Need muusikud esinesid ka eelnimetatud näituse avamisel

● Tallinna Kinomajas avas suursaadik Ungari filmide nädala. Kohal viibis ka Eesti kultuuriminister Märt Kubo abikaasaga ning meie prominentseid kunstiinimesi. Hellemanni tornis esitasid Tõnu Raadik, Sulev Luik ja Are Jaama (4. pildil) Raimond Valgre armastuslaule. Järgneva nädala jooksul linastus Kinomajas viis Ungari filmi.

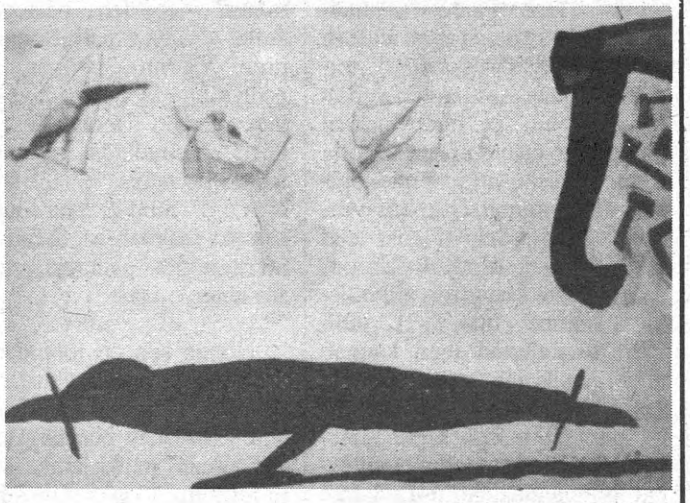

20.—23. AUGUST

● Tallinnas ja Kuressaares toimus seitsmes Põhjamaade animafilmide festival "Nordic Light". Suurema programmiga esinesid Läti, Leedu ja Eesti animafilmitegijad, väiksemaga Skandinaaviamaad. Festivali külalistele (neid oli 140) tutvustati Kuressaare lossi ja teisi Saaremaa vaatamisväärsusi ning korraldati piknik koduõllega ühes lambaaedikus. "Nordig Light" lõpetati Tallinnas nukufilmipaviljonis.

21.—22. AUGUST

● Esmakordne *Pirita Blues* jäi suhteliselt tagasihoidlikuks, tõi kokku ehk paarsada bluusihuvilist. Korraldajad kavatsevad selle siiski traditsiooniliseks muuta.

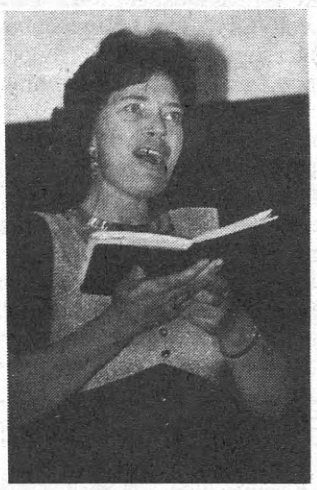

Fotod: KALJU SUUR

22. AUGUST

● Pärnus loodi Eesti Arnold Schönbergi Ühing, kes seab eesmärgiks tegelda XX sajandi ja nüüdismuusikaga. Üksteist asutajaliiget valis ühingu esimeheks noore helilooja Andrus Kallastu (5. pildil).

23. AUGUST

● Tahkurannas lõppesid noorte muusikute kursused, kus osales ka viis inimest Soomest. Lõppkontserdil Pärnu Rannasalongis esinesid kursuste kammerorkester (dirigent Ylermi Poijärvi), ansamblid ja solistid.

25. AUGUST

● Rakveres avati Eve Pärnaste maalide näitus. ERSP riigikogu-kandidaadi näitused on enne valimisi plaanis veel Tallinnas ja Otepääl.

26. AUGUST

● Eesti Keeleamet tegi avalduse: keele- ja rahvuspoliitika käsitlemisel lähtub ta Eesti riigiõiguslikust staatusest ning ÜRO ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide õigusaktidest.

● "Sirbi" kunstitoimetaja Tiina Käeseli esimese ametliku väliskomandeeringu (EXPO '92) tõttu pole meie selles numbris tema intervjuu jätku Ando Keskkülaga.

MUST KROONIKA

24. AUGUST

● Jõhvis istus koos Virumaa Fondi nõukogu. Otsustati: rahanappuse tõttu 1. septembrist s. a. peatada oma majandustegevus. Seisma on jäänud ka VF-i ajaleht "Virumaa Teataja". Varem välja kuulutatud programmid realiseeritakse.

NB! MESSID NB!

RAAMATUMESS TURUS

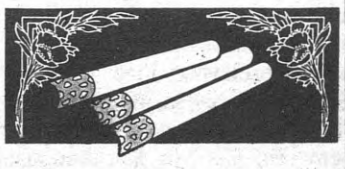

9.—11. oktoobril 1992

Harukordne võimalus osaleda messil, mis on samaaegselt soome kultuuri suursündmus, kuhu koondub kirjandus- ja kirjastusavalikkus.

Teretulnud on kõik, kes tegelevad:
raamatute ja kirjandusega,
kirjastamisega,
raamatute ja paberitoodete kaubandusega,
raamatukogundusega,
õppekirjandusega,
ajakirjandusega,
polügraafia ja trükitööstusega,
antikvaarse kirjandusega.

Kiirustage registreerumisega, sest kohtade arv on piiratud! Pakume järgmist:
1) messistendi ja
2) reisi messile (hotell, laevapiletid, viisad, messipiletid jm.).

A/s "ELLENRING", tel./fax 44 85 68.

MUUSIKAMESS TURUS

9.—11. oktoobril 1992

Harukordne võimalus osaleda messil, mis on samaaegselt soome kultuuri suursündmus, kuhu koondub soome muusikaavalikkus.

Teretulnud on kõik, kes tegelevad:
muusikariistade ja -tarvetega,
nootide ja muusikakirjandusega,
heliplaatide ja -salvestistega,
helistuudio tehnikaga,
heli-, valgustus- ja lavatehnikaga,
muusikakoolitusega.

Kiirustage end registreerima, sest kohtade arv on piiratud!
Pakume järgmist:
1) messistendi ja
2) reisi messile (hotell, laevapiletid, viisad, messipiletid jm.).

A/s "ELLENRING", tel./fax 44 85 68.

"JEUNESSES MUSICALES'i EESTIS" JA "EESTI KONTSERDI" KORRALDUSEL, EESTI KULTUURIMINISTEERIUMI, TALLINNA KONSERVATOORIUMI, EESTI KLAVERIÕPETAJATE ÜHINGU JA EESTI KEELPILLIÕPETAJATE ÜHINGU TOETUSEL TOIMUB

7. ja 8. NOVEMBRIL 1992 TALLINNAS EESTI NOORTE INTERPREETIDE FESTIVAL "CON BRIO '92"

FESTIVALI EESMÄRGID:

— anda ülevaade Eesti noorte interpreetide paremikust; leida nende seast uusi nimesid, kes võiksid pakkuda huvi kontserdipublikule Eestis ja väljaspool;

— anda Eesti noortele tulevikulootustega interpreetidele võimalus teostada end suurel kontserdilaval, publiku ja pressi tähelepanu all, võrdluses parimate eakaaslastega; anda võimalus tutvustada end kontserdikorraldajatele:

— kujuneda institutsiooniks, mis annab igale edasipüüdlikule andekale Eesti noorele solistile ja ansamblile võimaluse end proovile panna, taotleda pääsu suurele kontserdilavale — kontsertandikarjääri alguspunkti.

FESTIVALI PLAAN JA TINGIMUSED

1. 3.—4. oktoobril "Eesti Kontserdi" ruumides — kinnine esinemine autoriteetsetest muusikutest, kriitikutest, JME ja EK esindajatest moodustatud komisjonile. Esinema võivad tulla Eesti interpreedid — kõikide erialade solistid või ansamblid. Esinejad peavad olema sündinud ajavahemikus 1962—1974. Soovijatel saata/tuua hiljemalt 15. septembril 1992 (postitempli kuupäev) aadressil EE0105 Tallinn, Estonia pst. 4 "Jeunesses Musicales Eestis", "Con Brio '92" järgmised dokumendid: kava (vabalt valitud teos/teosed kestusega mitte üle 30—35 minuti), lühike elulugu, aadress, soovitus õppeasutuselt või tunnustatud muusikainimeselt. JME teatab aktsepteeritud osavõtjatele nende esinemise aja. Teistest linnadest saabuvatele osavõtjatele muretseb JME soovi korral esinemispäeva eel öömaja. Osavõtumaks 5 kr. tasuda saabudes komisjoni sekretärile.

Lähtudes erialasest tasemest, samuti eeldustest köita publikut, valib komisjon 6—10 parimat interpreeti, kes saavad õiguse esineda festivali "Con brio '92" avalikel kontsertidel "Estonia" kontserdisaalis.

2. "Con Brio '92" kontserdid "Estonia" kontserdisaalis 7. ja 8. novembril esinevad komisjoni valitud interpreedid sama kavaga. Esinemine honoreeritakse. Kahele komisjoni valitud esinejale määrab EK stipendiumid aastaks 1993. Publiku poolt kõige huvitavamaks hääletatud esinejale korraldab Tallinna Konservatoorium õppe/konsultatsiooni Skandinaaviasse. JME kutsel esinevad samuti mõned väljapaistvad noored muusikud naaberriikidest.

LOODAME, ET NIISUGUNE PARIMATE NOORTE MUUSIKUTE "DEMONSTRATSIOONESINEMINE" PAKUB HUVI MUUSIKAAVALIKKUSELE.

MÄRKMEID
JOONEALUSEST PROOSAST EESTI AJAKIRJANDUSES

Mõtiskledes eesti ajakirjandus- ehk joonealuse proosa üle, meenus tahtmatult tuntud ütlus: "Kuningas on surnud, elagu kuningas!" See kuningas, kellest jutt, eesti sõltumatu ja vaba joonealune proosa hääbus siinmail ühes iseseisvuse idee viimaste riismetega Saksa okupatsiooni viimastel päevadel. Meenutagem siin kas või Karl August Hindrey aktiivset ajakirjandustegevust neil aegadel, mis Nirgi-Sõgla 1975. aasta kirjandusleksikonis on märgitud epiteediga "nõukogudevastane". Žanr, mis oli uhkelt õilmitsenud, heitis hinge.

Mis õilmitsemisse puutub, siis oli ju iseenesestmõistetav, et kirjanikud, kelle ainsaks kutseoskuseks oli kirjutamine, elatusid just sellest. Nad tootsid kõike, mida sai koostada sõnadest. Kuid peale lihtsamate vormide — vestete, följetonide, reisikirjade — leidsid ajalehtedes avaldamist tihti ka kaalukad esmatrükid. Süvenemata pikemalt kirjanduslukku, piirdun siin vaid Friedebert Tuglasega: nii näiteks ilmus tema novell "Popi ja Huhuu" esmakordselt 1914. aastal "Vabas Sõnas", "Artur Valdes" 1916. aastal "Päevalehes", "Kõhutäis" 1903. aastal "Postimehes", "Armastuskiri" aga 1944. aastal "Maa Sõnas" jne. Kuid mõistagi pole vaja alahinnata ka Lutsu, Rumori, Metsanurga või kelle tahes teise ajakirjandustoodangut.

Niisiis pidi mööduma ligi viiskümmend aastat, kuni me võisime taas rõõmsalt hüüda: elagu kuningas! Elagu ajaleheproosa! Ja seda enam, et äsja nägi "Eesti Ekspressis" trükivalgust eesti ühe tuntuma rojalisti uus, romaaniks tituleeritud teos "Karmid aastad".

Sõna on taas vaba, sõnal on taas hind, sõnast võib elada. Seda erinevalt äsja möödunud minevikust, millal ajalehesõna maksis vähe ja karm tsensuur kimbutas pealekauba. Nii jäi ilukirjanduse viljelejaile ainsaks väljapääsuks prestiižne ajakiri "Looming" (millele hiljem lisandus "Vikerkaar"), kus honorarid olid mõnevõrra suuremad.

Avaldamisvõimaluste vähesus tegi kirjutajad mõistagi vaeseks, see sundis abi otsima ainsast kutseliidust, Eesti NSV Kirjanike Liidust, kes aga jagas prääniku teadagi kõige kuulekamaile. Need olid karmid aastad, nagu on leidnud oma uues, vaid seitse ajaleheserva pikas romaanis Mati Unt.

Aga enne kui asume vaatlema seda kaalukat ajakirjandusšedöövrit, lisagem veel mõned nimed ja tendentsid. Peamiseks konkurendiks Mati Undile (kelle sulest ilmus "Eesti Ekspressis" ka rubriik nimega "Undijutt") on olnud kahtlemata Mihkel Mutt oma vestesarjaga "Tere, Moiša!" "Eesti Ajas", kuid rohke on olnud ka tema joonealune novellitoodang. Mainida võib veel Toora Jookust (kelle nime taha varjab end üks tuntud eesti literaat) või Indrek Hirve, kelle "Sirbis" avaldatud aadellik novell "FN" pälvis hävitava (kuid ebaõnnestunud) paroodia Toomas Raudamilt.

Küllaltki viljakas on olnud Arvo Valton. Ka ühe tema novelli pealkiri on viljakusega seotud, nimelt "Sirbis" avaldatud "Valmiva vilja lõhn", milles Euroopa-reisil asuval peategelasel Ülol tuleb pidada rasket psühholoogilist heitlust rongis reisikaaslaseks sattunud prantslannaga, kes ilmselt on otsustanud ka Ülo viljakust proovile panna. Kõige sobivamaks viisiks naist eemale peletada on jutustada talle Eesti raskest olukorrast ja vabadusvõitlusest.

Vähemviljakad joonealuses proosas on olnud Olev Remsu ja Peeter Sauter. Viimane tunnistab oma loos "Pealepühadeplära" ausalt, et tema ajab lihtsalt plära, sest "Eesti Ekspressi" toimetaja Kalev Kesküla on temalt loo tellinud, ja mis Sauteril muud üle jääb kui seada ritta sõnu, millest saab ju kena kopikagi (loo ilmumisel kehtis veel see vääring). Selgelt teist teed läheb Mihkel Mutt, kelle toodangu võiks koondada üldmõiste "pikantne" alla. 31. juuli "Sirbis" ilmunud lugu kannab uhket pealkirja "Joppenbuchide saaga" ja paljastab följetonistliku otsesihtimisega meie kunstielus valitsevat onupojapoliitikat ja nimemaagiat, mille lainel teenib loorbereid ka Joppenbuchide sugukond. Nimi "Joppenbuch" ei tähenda siin mingit jopp-raamatut või midagi seesugust, mida võiks oletada saksa otsetõlkest, vaid meenutab kõlalt pigem üht venekeelset mõistet ja on kokku võttes üks pikantne sõnaühend, mida eesti kunstnikkonnas sageli kasutatakse leebema ropendamisvajaduse puhul. Mihkel Mutigi puhul on siin tegu eelkõige leebe teemakäsitlusega, arvestades tema varasemat ajakirjandusproduktsiooni, kus teemad on veelgi elulähedasemad, et mitte öelda — suguelulähedasemad.

Nii näiteks on novellis "Õnne juustutükk" tegemist eesti töölisneiu Shvantsmetsa Tiiuga, kes leiab oma õnne kooselus lääne turistidega: nood toovad tema ellu ka külluse. Ühes varasemas loos pealkirjaga "Preili Muu", mis kaudselt inspireeritud Turgenevi "Mumuust", tegeleb peategelane, kellel väga paljutähenduslik nimi Johann Spermer, naiste psühholoogia uuringutega, jaotades naised kaheks: neiks, kes tahavad suudelda ja muud ei taha, ja neiks, kes tahavad m u u d, kuid ei taha suudelda. Lõpuks hakkab see Muu Spermerit nõnda painama, et ta ei saa enam undki.

Nõnda siis on jõutud sellise elulähedusenì, mis välistab nende teoste igavikkuraiumise, kuid ega seda olegi eesmärgiks seatud. Peab ju kirjanik, sõnade produtsent, lõpuks millestki elama, ja vana tõde seegi, et kõige muu kõrval vajab rahvas ka tsirkust, eelkõige seda Muud tsirkust, mis kuni perestroikani oli keelatud, sest nagu ütlesid veendunud stalinlased, nõukogude inimesel allpool vööd probleeme ei olnud. Ja ärgem unustagem sedagi, et Mihkel Mutt on ikka olnud elutruu kroonik.

Aga nüüd tagasi meile kõigile armsa ja kriitika hellitatud rojalistist kirjaniku Mati Undi juurde. Tema tinglikule romaanile "Karmid aastad" võib läheneda peaaegu et hinnaalanduseta, tegemist on koguni saatanliku eksperimendiga. Autori sõnul koosneb romaani käsikiri kolmekümne kolmest masinakirjalehest, mis on tõesti üks väga maagiline arv, ja nagu loo arenedes selgub, on üks peategelasi — G. — kolme veretilga läbi ka saatanaga otseselt seotud. See needus on pärit ühelt tema ihnsalt talupidajast esiisalt, kes kolme veretilga eest ostis endale taluteenijaks Puulase ja Tohtlase. Mäletatavasti, nagu tuntud muinasjutust teada, need kaks ei söönud ega maganud, vaid tegid usinasti tööd. Sellest karmist tehingust kujunes keeruliseks ka G. elu, kes heitis end nõukogude võimu teenistusse ja sai koguni agendiks ja reeturiks, reetes oma isagi. Niisiis ei sõltunud G. moraalne paleus temast endast, vaid oli saatuse suunata, näib tõdevat G. pihtimust kuulav kirjanik. Või mine tea. Romaani lõpus nenditakse vaid, et kirjanik on nüüd saanud piisavalt materjali uue teose jaoks, et istuda kirjutuslaua taha. Ja pole minugi plaan asja asjaomase tõsidusega võtta, kuigi kõnealune tekst oma tiitliga "romaan" on igale tõsimeelsele väljakutseks. On see ju siiski jultumus nimetada romaaniks kolmekümmend kolme, tõsi küll, head, stiliseeritud, iroonilist ja kohati absurdimaigulistki lehekülge.

Lõpetuseks ei oska ma muud kui meie tuhast tõusnud joonealusele ajaleheproosale ja tema viljelejaile uut jõudu ja jätkuvat fantaasiat soovida.

ÜLO MATTHEUS
RFE

MÕTLE MIDAGI VEEL PAREMAT

RIIGIKANTSELEI JA RIIGIETTEVÕTE "EESTI POST"
korraldavad VÕISTLUSE
AASTAPÄEVAPOSTMARGI JA JÕULUPOSTMARGI
kavandite saamiseks.

MÕTLE MIDAGI VEEL PAREMAT

Kavandid esitada viis korda suurendatult.
Võistlustöid oodatakse 25. septembriks 1992 aadressil:
Tallinn EE0100, Lossi plats 1a, Riigikantselei, tuba 227, tel. 60 62 03.
Töö(d) varustada märksõnaga ja sama sõna kandvas kinnises ümbrikus lisada **autori ees- ja perekonnanimi ning täpne postiaadress.**
Võitnud töödele PREEEMIAD 1000 krooni.

TEADAANNE
Austrias on grupp kirjanikke algatanud ettevõtmise
"ÜKS RIDA RAHU EEST JUGOSLAAVIAS",

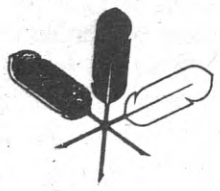

pöördudes kõigi Euroopa kirjanike poole palvega läkitada üks rida, mis ilmuks ühiskogumikus.
Kel on, mida öelda, saatku see UNESCO Eesti Rahvuslikule Komisjonile aadressil
SUUR-KARJA 23, TALLLINN, EE0001.

AUSTATUD LUULEHUVILINE!

Paari nädala pärast ilmub riigikogu saadikukandidaadi PEETER NOVODI järjekordne **luuletuskogu**. Seekord on kokku kogutud vaimulikud luuletused, kirjutatud aastail 1986—1992. Luuletuskogu "VALGUSE PAADIS POLE MUL RUTTU" saab tellida. Selleks tuleb saata KÜMME KROONI arvele nr. 700258 ESP Koidu Pangas, kood 420101576, ENF "Centrum" — SR "Põlevik" ja kviitung (või selle koopia) läkitada kohe aadressil EE0039 Tallinn, pk. 5453. Samale arvele võivad sponsorid saata ka rahalisi TOETUSI, sest luuleraamatu trükkimine on praegusajal väga kallis.

Tel 69 18 37 TEISIPÄEVITI kl. 15—20 Sakala keskuse õppehoones, Rävala pst. 12, 209. tuba (II k.).

Sõprade Kirik, SMF "Logos" ja SR "Põlevik" arvavad üksmeeli, et luuletuskogu "Valguse paadis pole mul ruttu" ilmub õigel ajal ja tõstab riigikogu saadikukandidaadi PEETER NOVODI oma täies sisemises vaimsuses lugeja/valija ette.

SÕPRADE KIRIK
SMF "LOGOS"
SR "PÕLEVIK"

PULMAKINK

Väsinult, tüdinult ja pahuralt astus Kuan Hsiu mööda noolsirgelt riisipõldude vahel kulgevat teed ning tundis esimest korda elus, et aastad hakkavad talle liiga tegema. Ta kurk kuivas kesksuvisest leitsakust ning seni alati virgad ja vastupidavad jalad tundusid kuivanud roigastena, millel keha vanunud põhukotina tüütu kõigusega edasi põrub.*

Viimaks jõudis Kuan mingisse külla, nägi teeveeres varjukat lehavõralist puud ja istus selle alla puhkama. Janu vaevas teda küll endiselt, kuid puu najal lesimine tundus nii mõnusana, et vanamees ei pannud tähelegi, millal ta magama jäi.

Ta ärkas kaugest lärmist: mingitest hõigetest, pillihäältest, trummipõrinast. Pead raputades avas ta silmad ja leidis end tõtt vahtivat suure musta seaga, kes mehe virgumist märgates talle põlglikult selja keeras ja saba keerutades loiult lahkus.

Lärm, mida Kuan kuulis, oli siiski tõeline, mitte mõne unenäo kaja. Vanamehel ei tarvitsenud tõustagi, et näha küla teisest otsast liginevat pulmarongi. See oli kirev, kärarikas ja rohkearvuline. Rahvahulga keskel kiikus kandjate kätel istetool, millel vereva õiena troonis pruut, tema ees ja taga karglesid aga poisikesed, lastes vibudest taevasse nooli, tagudes trumme ja gonge või vehkides tiigri- ja kukepiltidega. Kõik olid lõbusad ja ülemeelikud, ent samas ka tõsised ja pühalikud. Et kõik kombed täidetud ja pahad vaimud ning halvad ended tõrjutud saaksid, polnud ei pruudi ega peigmehe vanemad raha ja vaevaga koonerdanud. Õnn — see oli ju kõigest kõige tähtsam. Kellel on õnne, sellel on ka tervist, raha ja lapsi. Kellel aga õnne pole, sellel kaob käest ka tervis ja raha, ta lapsed toovad talle aga vaid häbi ning meelehärmi. Õnn on kõik. Õnne ja Taeva soosinguta ei püsi keisergi oma aujärjel, lihtsast mehest tema kojas rääkimata.

Peigmehe maja värava ees jäi pulmarong aga äkitselt segaduses seisma. Naer ja naljad vaikisid, trummide ja gongide hääled vaibusid ning kogu kirevale rahvahulgale vajus otsekui tardumus. Nii üllatavalt mõjus kõigile hiigelpuu tee kohale sirutunud oksalt alla sadav habetunud vanamees, kes kiledal häälel karjus: "Pidage! Pidage!" Ja siis, hetke neljakäpukil teetolmus ukerdanud, karvase käega peigmehe maja poole osutades: "Ilma minu kingituseta ei tohi pruut sinna majja minna!"

Nüüd toibus pruudi isa. Väärikalt ja võimukalt astus ta vanamehe ette ja küsis: "Auväärt isand, me ei tea, kes te olete, miks te niiviisi käitute ja mida te selle kingitusejutuga mõtlete. Aga nii või teisiti, teie teguviis on laiduväärne. Ja vaevalt teietaolisel mehel noorpaarile midagi kingituseks pakkuda ongi."

"Jah, tõesti," naeratas vanamees kohtlaselt ning laiutas otsekui nõutult käsi. "Minul tõesti õiget kingitust ei ole. Aga maal on," just nagu taipas ta siis ja kükitas maha ning hakkas sõrmedega teetolmus kaevama.

"Näete," tõusis ta peagi püsti ja sirutas lahtise peopesa uudishimulikult kaelu sirutavate pulmaliste poole. Sellel kumas väike puhtast kullast kilpkonnakujuke. Aupaklikult kummardades ulatas vanamees selle pruudi isale. Siis aga, enne kui keegi midagi õelda või teha jõudis, tõmbas oma laiast varrukast rulli valget paberit, keris selle lahti ja kinnitas peigmehe maja ühe väravaposti külge.

"Ja nüüd," lausus ta lugupidava kummardusega, kuid endiselt kohtlase naeratusega mõlemale poole väravat kogunenud inimestele, "kingitus ka minult endalt... Nagu siin äsja öeldi, pole minusugusel küll midagi erilist anda, aga paar ilusat kirjamärki on kuskilt siiski ka minule meelde jäänud. Teie lahkel loal kingin need pruudile."

Kuan Hsiu pöördus värava poole, sirutas vasaku käe nimetissõrme välja, sülitas sellele ja hakkas siis kiiresti-kiiresti paberile verekarva kriipse vedama. Inimesed lugesid:

"Maja piiravad
halvad vaimud..."

Tõusis sumin, kostis pahaseid hüüdeid, nii pruudi kui peigmehe isa hakkasid vihaselt jalgu trampima ja pikkadesse käistesse peidetud kätega vehkima. Vanamees värava ees naeratas aga endiselt ja tõstis rahustavalt käe.

"See oli mu kingitus pruudile," ütles ta. "Nüüd võtke aga vastu minu kingitus peigmehele." Ja taas tõmbas ta käisest paberirulli, mille kinnitas sedapuhku teise väravaposti külge. Ähvardavalt pomisedes vaatasid inimesed, kuidas mees nüüd parema nimetissõrme välja sirutas, selle hetkeks suhu pistis ja siis puhtale paberile kirjutas:

"Kuidas saavad
head vaimud
üldse siit lahkuda?"

Sügav kergendusohe käis läbi rahvahulga. Inimesed naersid ja patsutasid üksteisele õlale, taas hakkasid tümpsuma trummid ja kõmisema gongid, noorpaari vanemad kummardasid aga sügavalt Hsiu ees ning tänasid teda südamest heade soovide eest noorpaarile. Juba saatsid nad majalisi võõrale kinkegi tooma, kuid ühtäkki osutas see sõrmega taevasse ja sõnas: "Kiirustage, kõhe hakkab sadama!"

Ja tõepoolest, juba potsatasidki esimesed suured ja lüümed vihmapiisad teetolmusse ning taevassevahtijate nägudele. Ülepeakaela tormasid kõik majja varjule. Ning selles üldises saginas ei olnud kellelgi enam mahti vaadata, kuidas Kuan Hsiu vihmasajust otsekui keevat teed mööda külast välja sammus.

MART HELME

---

*Käesolev jutuke kuulub väikesesse sarja, mille peategelaseks on taoistlik erak ja kunstnik Kuan Hsiu — mees, kelle nimi on fikseeritud ka hiina kunsti ajaloos, kuid kelle elust suurt midagi ei teata. Seega on selles suhtes kõik fiktsioon.

Mõnda siiski taustast ja detailidest.

Kõigi Hiinas levinud religioonide ja õpetuste järgijaist peeti just taoiste kõige suuremateks veiderdajateks ja imetegijateks, kuigi nad oma põhiolemuselt olid nähtavasti vägagi tõsised ja oma alale — olgu selleks siis kunst, meditsiin või alkeemia — pühendunud inimesed. Suur tähtsus oli nende igapäevases tegevuses mantikal ja võitlusel halbade energiate või kurjade vaimude vastu. Seda sorti tegevus on hiinlaste seas muide populaarne tänapäevalgi ning seal võib kõikjal majade ustel ja väravatel näha vastavaid ohutisi — tiigripilte, loitsutähenduslikke hieroglüüfe jm.

Jutukeses kasutatav värss pärineb aga Jaapanist, kus selle ühel pidulikul vastuvõtul kirjutas keegi *zen*-munk — samuti mees, kes argielukonventsioonidest suurt ei hoolinud.

Aastapäevad tagasi on kaks Kuan Hsiu juttu ilmunud ajakirjas "Vikerkaar".

M. H.

TOOMAS PAUL

HINGEDE RÄNDAMISEST

Kes püsib lahedasti pinnal, seda sügavused ei huvita. Või Valtoni teise aforismiga: me kõnnime vaikselt surnuaia poole ja soovime, et tee oleks võimalikult sile — jõuab märkamatult pärale.

Et inimesel on keha, selles üldiselt ei kahelda, aga kas tal on ka hing, selles küll. Oli aeg, mil seksist ja surmast ei räägitud, valitses — Vello Salo terminiga — "bolševistlik prüderii". Aga kui hing kord on rehabiliteeritud, ei taheta enam vaikselt sõrkida surnuaia poole, vaid küsitakse murelikult: mis edasi? Kas siis see tõesti oligi kõik?

1968.a. aprillis korraldati sotsioloogiline küsitlus, millest selgus, et religiooni pidas kasulikuks 3,9%, ülejäänud hindasid kahjulikuks või vähemalt kasutuks. Iseloomulik tollele ajale on, et ei täpsustatud: kas kasulikuks söögiisule või seenekasvule või sotsialismi ülesehitamisele. Kuulo Vimmsaare igatahes oli kurb, et enamikule ei lähe usuasi üldse korda.

Nüüd, 25 aastat hiljem, 1992.a. märtsis-aprillis korrati Eestis selletaolisi uuringuid. Soome Gallupi oma andis rabava tulemuse: Eestis tunnistas ennast ateistiks ainult 1% vastanutest (Soomes on ateiste 2%)! Ilmselt tundus küsitletutele sündmatuna vastata teisiti.

Mida siis usub XX sajandi lõpu eestlane? Midagi on säilinud kristlusest, Jeesusesse uskus 24% küsitletuist — tublisti rohkem kui kirikute liikmeid (kohalikest venelastest uskus Jeesusesse 37%). Hoopis rohkem oli astroloogiasse uskujaid — 41%, keda umbes samal ajal korraldatud EMOR-i küsitluste kohaselt on Eestis koguni 50% (naistest 58%, meestest 41%). Väikesed kõikumised on vist vältimatud, sest üsna määrav on eluküsimus — ka Gallupi järgi oli Tallinnas tähtedesse uskujaid 47%.

Enam-vähem samadele tulemustele jõuti reinkarnatsiooni pooldajate suhtes — Gallup 24%, EMOR 22%. Kuigi vaid 1% väidab, et on reinkarnatsiooni ise kogenud (deja vu'd kogenuid oli 13%), on niisugune usk olemas, ja kõige levinum ülikoolilinnas Tartus: seal usub hingede rändu 33% rahvast (maainimestest vaid 12%).

Jah, mõnele võib teha nalja, et viiendik eestlastest (20%) usub nõidusesse. Las nad siis usuvad, oma asi! Häda on aga selles, et kui praegu tegelevad psühhiaatrid ja vaimulikud nende jaluleaitamisega, kes on kaetatud või keda piinavad biovampiirid või kelle kodus kummitab, siis ei saa kaugel olla aeg, mil taas nõidade vastu otsitakse abi kohtust. Ja siis läheb tarvis tuleriitu või vähemalt hõbekuule, et neist jagu saada!

Psühholoogiliselt on mõistetav, miks ateismile järgnev faas on polüdemonism. Jumal kui Absoluut esitab inimesele nõudeid, hoopis kasulikum on käsitleda religiooni nii nagu muudki tarbekaupa ja valida endale maitsvaid tõekspidamisi ja vaimuvõgesid. Mõdaneda hauas on kole, aga viimne kohtupäev on ka kole. Palju mõnusam on jätkata uue kehaga, eriti veel, kui kaasa ei tule karma koorem, vaid üksnes kimbuke meeldivaid mälestusi, kui sedagi.

Hingede rändamine on olnud mitme usundi osa, ehkki üpris suurte erinevustega: ei ole ju sugugi sama, mida mingil ajastul kujutletakse "hinge" all. Näiteks Vana-Egiptuses oli taassünni võimalus ülikute privileege. Indias vastupidi ei ole see usulause, vaid aksioom. Juba upanišadides on olemas samsara teooria ja selle on endastmõistetava eeldusena aktsepteerinud kõik India usundid ja filosoofiasüsteemid.

Kuid ükski ei suuda vastata, kas kujutlus korduvast kehastumisest on tekkinud optimistlikust või pessimistlikust suhtumisest ümbritsevasse. Metempsühhoosi ehk reinkarnatsiooni teooria võib ju olla lohutuseks: järgmisel korral on elu täiuslikum. Ta võib olla ka resignatsioon: praegusest elust ei tule midagi. Ta võib olla uimastusvahendiks ekspluateerijate arsenalis. Ent viimaks saab tast ikkagi judisemine otsatu kordumise ees, õudus vaevlemise lõputuse ees.

Budism on lunastususund ses suhtes, et ta näitab tee sünnirattalt (bhava-chakra) pääsemiseks. Buddha kuulutus oli: "Lunastatus tekib teadmine oma lunastusest: hävitatud on taassündimine, lõpule viidud askeetius, tehtud töö, tagasipöördu sellesse maailma enam ei ole" (Majjhiminikaya 12) ja "Minu lunastus on hävimatu, see on mu viimne eksistents, minu jaoks olemasolemist enam ei ole" (Majjhimanikaya 26). On olemas pääs karussellilt.

Kummaline, kuidas maailmas asjad ringi käivad. Teadusesse uskumisest tülpinud eurooplased himustavad rändavat hinge, teiselt poolt hakkab positivism jõudma Aasiasse. Dalai-laama tõlk Alex Berzin teatab, et tiibetlaste vaimne ja poliitiline juht on öelnud: kui teadlased ühel päeval suudavad kindlaks teha, et taassündi pole olemas, viskab tema selle arusaama budismist välja (vt. "Õhtuleht", 30. märts 1992. "Ei midagi müstilist"). Kõigi lamaistide meelest ta on halastava bodhisattva, Avalokiteshvara inkarnatsioon. Ies on vabatahtlikult loobunud siirdumast nirvaanasse, et aidata inimolendeid. Kui nüüd teadus teeb kindlaks, et ta on tavaline ühekordne surelik ja tema usub teadust, mis võimu tal siis enam teiste usu üle on?

ELMO NÜGASE SALADUSLIK VAIKIMINE

Foto: KAITU SUUR

Noorsooteatri peanäitejuhi Elmo Nügase kabinetti ei ole kerge pääseda. Mitte et uks kinni oleks, hoopis järjekord on. Jutule kutsutute või soovijate järjekord. Ent lahke olemisega E. N. on alati (nagu hiljem selgub, mitte alati) valmis — mõistagi niipalju kui proovide, filmivõtete, etenduste ja kodu kõrvalt aega üle jääb — kõigiga kõigest kannatlikult kõnelema. Oma tööst, teatri tööst — ja ka teiste tööst. Sest seegi teadmine kuulub E. N-i kohustuste hulka. Peanäitejuht peab ometi teadma, mis majas toimub. E. N-i sõnul ei ole see küll eriti loominguline amet, kuid seisus kohustab. "Kui teater töötaks laitmatult — näitlejad teeksid oma rolle, lavastajad lavastaksid, dramaturg hoolitseks repertuaari eest —, poleks peanäitejuhti vajagi, ent arusaadavalt tähendaks see ideaali, s. t. tegelikkuses saavutamatut," on asjaosalise enda kaine kommentaar.

Kas Noorsooteatri peanäitejuhi kabinetis, võrreldes "Ugala" näitlejate garderoobiga, on ka mugav istuda? E. N. ei salga, et tugitool tema all on tõesti mugav, kuid viipab samas elegantselt kahe ülejäänud analoogse tooli sihis. Veidi tõsinedes jätkab, et tunneb end koduselt vaid kodus, kui selleks saab nimetada ühetoalist üürikorterit.

See-eest näikse siin end koduselt tundvat peanäitejuhi arvukad külalised. Teiste hulgas märkan mõnusalt piipu popsutavat Roman Baskinit. Küsin hiljem, kas paljud lavastajad käivad Noorsooteatris jalgu puhkamas. E. N. võtab minu abitust naljast kinni ja vastab stoilise rahuga: "Kõik ei ole veel kabinetini jõudnud, kuid on näha, et eeloleval hooajal tuleb meile ka külalislavastajaid." Aga sedapuhku on see peaaegu kõik, mida eeloleva hooaja kohta teada saada õnnestub. Kas mitte liialt vähe, küsib nördinud lugeja. Kuid E. N. vaikib saladuslikult. Igale järgnevale küsimusele järgneb kangekaelselt trafaretne vastus: "Hooaja plaanidest juba konkreetsemalt **Noorsooteatri avaüritusel nimetusega "Erakorraline matuskonverents" 2. septembril kell 17."** Küll aga on E. N. varjamatu mõnuga nõus kommenteerima oma uuslavastust "Romeo ja Julia": "Hea autor, ilus lugu, millal siis veel kui mitte noorelt, kes siis veel kui mitte noored ja kus siis veel kui mitte Noorsooteatris." Pärast nii ammendavat vastust kadus ka "Sirbi" tuhin midagi edasi küsida.

Paar märkust veel siiski Noorsooteatri koondamiste kohta. E. N-i sõnul ei oska ta kommenteerida Draamateatri direktori arvamust, et teatril tekib hiljem probleeme uute kohtade nõutamisel. Siin on E. N. konkreetne: "Trupp peab olema nii suur, kui on vaja repertuaaris olevate lavastuste mängimiseks. Ei rohkem ega vähem. Teater saab maksta vaid inimestele, kellel on reaalne töö. See ongi põhimõte. On mõeldamatu, et inimene saab palka, aga tööd ei ole. Elu ja töö on asjad ise paika pannud. See ei ole lihtsalt kellegi suva. Mis puutub veel hooajasse, siis üldjuhul on see planeeritud, aga oleme ka teadlikult mänguruumi jätnud, et järsku tuleb keegi väga hea lavastaja..."

Kes nimelt, sellest siis juba lähemalt "Erakorralisel matuskonverentsil". E. N.: "See on tasuta õhtu kõigile huvilistele, teatri uuele valmivale suurele lavale peaks neid piisavalt palju mahtuma. Osalevad kõik Noorsooteatri näitlejad ja igaüks peaks saama vastuse teda huvitavatele küsimustele. Etendus toimub iga ilmaga." Tõepoolest, kui inimene on teatris, siis miks peaks vihm segama?

Arusaamatuste ja vääritimõistmiste ärahoidmiseks olgu veel lisatud, et oma ridu küll koondanud, kuid seda monoliitsema kollektiivi koosolekul otsustati üksmeelselt reserveerida matuskonverentsi esimesed viis küsimust "Sirbile" kui Eesti ainukesele ja seega kõige loetavamale ning huvitavamale kultuurilehele. *No comments!*

J. K.

ENN KOSE: "TEATER PEAB KA MAJANDUSLIKULT KEERULISES OLUKORRAS JÄÄMA TEATRIKS..."

Foto: ENDEL VELISTE

Mullust teatritalve iseloomustasid kuuldused teatrite suunamisest kohalike omavalitsuste haldusesse. Kui reaalne see oht tegelikult oli, jäägu asjaosaliste teada. Esimese vabariigi algusaastail rajatud "Ugala" oleks käesoleva vabariigi algusaastal Alliku lubadustest sõltumata muutunud elevaatoriks või sealaudaks (vt. J. Allik. Me ei tohi muuta "Ugalat" elevaatoriks või sealaudaks. "Sirp" 24/91).

Augustikuu esimesel tööpäeval kogunes "Ugala" oma seitsmekümne kolmanda hooaja avakoosolekule. Puhtad põrandad ja päikeses sillerdavad aknaklaasid tunnistasid, et "Ugala" jätkab teatrina. Esialgu jääb maja publikule suletuks, hooaeg algab harjumuspärasest kuu aega hiljem — 18. oktoobril.

Direktor **Enn Kose**: "See on tingitud majanduslikest põhjusist. Kui vaatame varasemate aastate statistikat, siis septembris on külastatavus väike. Väga palju vaatajaid tuli väljastpoolt Viljandit, praegu on see võimalus bensiinihindade tõttu ära langenud. Samadel põhjustel ei saa me ka ise välja sõita. Peame orienteeruma Viljandile."

Sellesama statistika järgi annab linn teatrile viis-kuus saalitäit vaatajaid. Orienteerumine Viljandile tähendab teatrile senisest rohkem lavastusi, rohkem publiku maitse arvestamist. Enn Kose: "Kui kommertsi all mõeldakse kergesisulisi tükke, siis Margus Vaher toob lavale 1930. aastatest pärit opereti "Mees minevikuga". Aga nii ei maksa lavastusi klassifitseerida, võtame näiteks Schilleri "Salakavaluse ja armastuse" — kui me seda müüme, siis on ta ju samuti kommerts. Orienteerumine ainult kassatükkidele ei ole mõeldav. Teater peab ka majanduslikult keerulises olukorras jääma teatriks sõna otseses mõttes. Tähendab, peab olema vastav repertuaar. Mängime ka klassikat, peame säilitama oma näo, nagu oleme seda suutnud seni teha." "Ugala" hooaeg algab F. Schilleri "Salakavaluse ja armastuse" esietendusega (lav. A. Lepik), oktoobris jõuavad publiku ette P. Shafferi "Equus" K. Komissarovi lavastuses, O. Wilde'i "Kui tähtis on olla tõsine" K. Raidi lavastuses. M. Vaher debüteerib operetilavastajana, Andres Noormets jätkab oma rida O. Wilde'i "Dorian Gray portreega", A. Lepik toob lavale "Ugala" mulluse näidendivõistluse võitnud J. Kaldmaa "Surnud liblikate tantsu", K. Raid A. Tšehhovi "Kirsiaia", K. Komissarovil on valmimas O. Lutsu "Nukitsamees", detsembris valmib lastelavastus ka P. Tammearul. Eeloleval sügistalvel toob teater publiku hinnata kaheksa uut tükki. Lavastuste hulka vaadates võib oletada, et näitlejate koondamisele "Ugalas" veel ei mõelda. Kevadel teatrikooli lõpetanud XV lend täiendas truppi kaheksa noore näitlejaga. Enn Kose: "Koondamisest ei tahaks rääkida, see on meil juba varasematel aegadel tehtud, töötame niigi miinimumkoosseisuga. Näitlejakohad on täidetud, need kaheksa noort võtsime palgale juba möödunud hooajal (üks neist — Dan Põldroos — siirdus hooaja algul juba Draamateatrisse). Praegu toimuvat nimetaksin teatrisiseseks ümberpaigutamiseks. Tallinnaga võrreldes oleme mingil määral sunnismaised, vajaduse korral pole trupile kusagilt lisa võtta. "Ugala" näitlejapotentsiaal on tugev, iseküsimus, kuidas kõigile hetkel rakendust leida. Teatrisisese ümberpaigutamisega säilitame need näitlejad endale tulevikuks."

Millised tulevad piletihinnad? Enn Kose: "Laia diapassooniga — ühest kuni kümne kroonini. Teatud read on päris kallid, vaieldamatult mõjutab hindu publiku nõudlus. Samas plaanime korraldada ka etendusi väiksema sissetulekuga inimestele. Kuidas, selgub hooaja alguseks. Igatahes tahame teha nii, et igaühele oleks pääs "Ugalasse" taskukohane."

AIVAR TRALLMANN

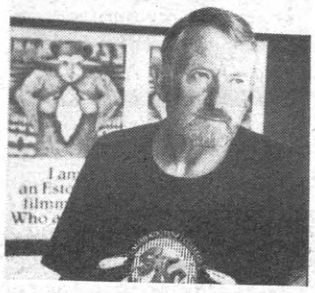

OMAR VOLMER

OPAKAD VÄLJAMAAL ehk ÜHE PERUU-REISI KROONIKA

(Algus eelmises "Sirbis")

Lima. Kunagine Hispaania asekuningate residents ja kogu Hispaaniale kuuluvate Lõuna-Ameerika alade keskus. Ma ei oodanudki, et lennuväljalt linna viiv tee peaks olema palistatud paleede, pankade ja neoonreklaamiga. Aga ma kujutasin ette, et Peruu kitsas rannikuriba on rohelisem. Või et seal on vähemalt palmegi. Esialgne mulje on kõhedavõitu. Mööda lendavad tehaste ja ladude tolmused müürid, mida kroonib tihe okastraadipits. Kõik pinnad asfaldi ja ehitiste vahel on vähimagi roheluseta. Hoonete ehitusviis näib olevat ühtlane: betoonkarkassi tühikud on täidetud telliste või savitelliste — adobedega. Kõikjal ulatuvad vastu taevast kahe-kolmemeetrised sarrusevardad, mille otstarve jäigi selgitamata. Nagu kavatseksid eranditult kõik oma majad edaspidi kõrgemaks ehitada? Aga betoonkarkass on vältimatu sagedaste maavärinate tõttu.

Aegapidi hakkab linnapilt ilmet võtma, tänavad ahenevad ja elamud muutuvad ilmselt hinnalisemaks. Minu suureks rõõmuks välgub üle müüride ulatuvaid palme ja väikesi muruplatsikesi.

Saabume hotelli. Enne, kui ma jõuan end koguda, on taksojuht mu kotid ja kastid fuajeesse viinud. Jukagiir võitleb boiga, kes tema kohvriga sedasama püüab teha. Ta jääb varmale poisile alla, loovutab metallrubla ja lisab sellele mingi märgikese. Boi on ilmselt pettunud. Läheme mööda treppe oma oranži tuppa, kus uhkeldavad mõnusad bambusvoodid. Meeleldi viskaks end pikali ja vilistaks kõigele. Isegi kohalikule floorale. Aga Eduardol on kiire meie söötmisega. Kortsus ja pesemata, tormame uuesti ikka veel ootavasse taksosse, kihutame mööda Pardo avenüüd palistavatest kõrghoonetest ja maandume madala, säravvalgeks lubjatud hoone ees, mis tõesti meenutab kunagist koloniaalajastut. See oleks nagu Toledost siia tassitud. Järgneb pikk arveteõiendamine taksojuhiga, mille jooksul loendatakse sõrmedel tohutu hulk nähtamatuid teeneid ja kilomeetreid, need samas teiselt poolt äärmiselt tähtsusetuks tunnistatakse, minimaliseeritakse ja kokku surutakse. Mingi avenüü tegeliku pikkuse üle vaieldes muutuvad tüürimehe käeliigutused nii ähvardavaks, et hakkan Eduardo elu pärast kartma. Etendus lõpeb aga kuidagi ootamatult Peruu kineasti võiduga — ta topib mehele pihku kortsus rahatähe, too laiutab traagilisel ilmel käsi, kutsub kõiki pühakuid vaatama, kuidas päise päeva ajal ausaid katoliiklasi röövitakse, ja loivab aeglaselt rooli taha. Mul on tunne, nagu oleksin isiklikult lasteaia põlema pannud. Bodega, taberna, posada (või mis ta just olla võiks) on seest samuti valgeks lubjatud. Punaste lillede vahel võtame istet ja meilt küsitakse, mida me lõunaks soovime. Aga loomulikult midagi hästi peruupärast, arvame meie. Mina kindlalt, aga jukagiir kerge kõhklusega. "Aga siis — cevichet! Seda sööme me siin kõik," hõiskab Eduardo. Lauale tuuakse suur kann morssi ja tohutud portsjonid midagi, milles tunnen ära vaid maisi. Lähemal uurimisel võib ära tunda kala ja krevetid, nende vahel aga nagu valged, otsast lillatavad õõnsad seenejalad ning põidlasuurused valged oad, keskel punane kolmnurk. Kõrval klaasikesed häguse vedelikuga. "See on jaaguaripiim," seletab Eduardo.

Kui midagi tuuakse klaasiga, sobib see toostiks. "Kohtumise terviseks, elagu Peruu!" ütlen mina ja teen lauakaaslastele naeratades kummarduse, tundes samal ajal selja ja jalgade ühinemiskohas sellist valu, nagu istuksin kolmetollisel naelal. Kõrvallauas istuv eakas senjoor vaatab mind huviga. Enne kui Eduardo jõuab midagi lausuda, on pool vedelikust alla neelatud ja ühtlasi aru saadud, et see ei olegi alkohol. See on väävelhappe ja selle aine segu, millega jänkid Vietnami džunglite lehestiku hävitasid. Niikaua kui ma köhin, seletab Eduardo kannatlikult, et see on paprikaga segatud sidrunimahl. Pärast seletan mina, kui valus mul on köhida, ja joon klaasi morssi. Aegapidi taldrikule laotud hunnikut vähendades hakkab see rahvustoit suupärasemaks muutuma. Ainus, millega ma ei lepi, on salapärased oakujulised mereloomakesed, millel on kalasisikonna maitse. Aga söön rahulikult ära needki. Jukagiir on ilmselt rohkem hädas. Ta vaatab mitu korda abipaluvalt mulle otsa, jätab järele oad, seenejalad ja pooled krevetidki, ohkab ja vabandab, et ta rohkem ei jõua.

Eduardo peab meile loengu kohalikust rahast, käib tänaval, vahetab maja ees mu 50 dollarit hunnikukeseks intideks ja solideks, maksab samast hunnikust arve ja seletab pikalt, miks Peruus on pärast reformi käibel kaks samaväärset raha. Kui miljonil intil nullid mõttes läbi kriipsutada, saame ühe soli. Nii näib see lihtne, aga hiljem tuleb meil kõvasti tegemist peenraha—centimode ja teiste vanade kupongide ümberarvestamisega, sest hinnad öeldakse solides. Olgu märgitud, et nii sol kui inti tähendavad mõlemad päikest. Üks muistse inkade riigi ametlikus, ketšua keeles, teine hispaania keeles. Ketšua on Peruus teiseks riigikeeleks. Inkad leiutasid imperialistliku mõtlemisviisi täiesti iseseisvalt. Nad surusid allutatud rahvastele peale oma keele ja tänu sellele võib seda keelt osates rännata Ecuadoris, Colombias, Boliivias ja Tšiilis. Loomulikult elab seal ka rahvaid, kes on oma keele säilitanud. Need indiaanlased Peruus, kes ketšua keelt räägivad, ei ole aga kaugeltki kõik ketšuad. Indiaanlasi on Peruus umbes 22 miljonist elanikust jutu järgi 45%. Ülejäänud on mestiitsid ja kreoolid — hispaanlaste puhtaverelised järeltulijad. See vahekord torkas silma isegi tänaval, kuhu me kohe läksime.

Iga maja oli omaette vaatamisväärsus. Ei ole siin arhitektidel seda võimu, et kellegi eramud buldooseriga minema lükata ja puhas klaasist ning betoonist city asemele ehitada. Tundub, et pole võimu, kes keelaks sind maja just sellisena ehitamast, nagu sa seda tahad. Terves linnaosas torkas silma turvalisusele kulutatud raha. Tõeline hispaanialik elamu, kandes mauride araabia traditsioone, on sissepoole pööratud. Tänavapoolsed aknad on võretatud. Tihti eraldab eesaeda tänavast lukustatud väravaga kõrge raudaed. Majade õuedesse ja aedadesse suleb vaate kõrge müür, mille harjal siin on ogad, okastraat või isegi isolaatoritel jooksev traat hoiatava sildiga. Vaid üle müüride näeme kasvamas suurte oranžide õitega puid, bambust, eukalüpte, palme ja bougainvillea'id.

Inti Raymi pidustustel.

Jukagiir Vassili muutub minu botaanilisi ekskursse kaasa tehes silmanähtavalt rahutuks. Ta ei jõua enam lõputuid eramuid imetleda ja lõpmatult korrata üht fraasi: "Nu i živut!" Ta hakkab mind tagant kiirustama ja temale omasel tagasihoidlikul, aga vääramatul viisil selgeks tegema, et vaja on — leiba osta.

On hiline pühapäeva pärastlõuna, kogu linnaosa ei näe üldse sedamoodi välja, et siin võiks leivapoode olla, ja nüüd tahab üks Põhja-Jäämere äärest tulnud jukagiir leiba. Seletan talle, kui lootusetu on siinsete eramute vahelt leivapoodi ehk bulotšnajat leida. Vassili ei murdu.

Ei ole midagi teha, küsin vastutulevalt hallipäiselt, koera pissitavalt dueñalt, kus võiks asuda lähim panadería ehk pagariäri. Järgnev pikk seletus viib meid näiliselt lõpmatule teekonnale, kus iga kvartali lõpus terendav valge maja ei osutu ikkagi pagariäriks ja kutsub esile üha uusi ja uusi rahulike kodanike ülekuulamisi.

Iga pettumuse järel püüan jukagiirile selgeks teha, et terves Lõuna-Ameerikas ei ole avatud bulotšnajat sel päeval ja kellaajal. Ja siis me leiame ta.

Poes on kaks ilusat, pruuni ja kõrgepõselist tüdrukut, kes vaatavad meid leti tagant varjamatu huviga. Suuri saiu ei ole, küsin kuklite hinda.

"Mitte neid, mitte valget! Musta leiba!" ahastab seda nähes jukagiir.

"Neil pole musta leiba olemaski," ütlen juba kähinal ja kaotan seltsimehe usalduse lõplikult. Jukagiir tõstab mustas püksisääres jala kõrgele, patsutab reit ja näitab näpuga põlvele: "Tšornava, devuška, tšornava..."

"Mis tal viga on?" küsitakse minult.

"Ta tahab sellist leiba, mida teil ei ole..." püüan seletada. "Musta leiba. Ta on venelane."

Tüdrukud raputavad üksmeelselt pead.

"Hea küll," murdub jukagiir lõpuks ometi. "Võtame kukleid. No on inimesed! Musta leiba neil kah ei ole..." Lahkume suurte kuklitega, mis on õhulised nagu poroloon.

Kordub see mis tulles. Ainult et nüüd me otsime juba hotelli "Torreblanca".

Leidnud oma hotelli, jätan jukagiiri teed keetma ja marsin tuldud teed pidi hotellist välja. Ma ei saa jätta vaatamata Vaikset ookeani, sest keegi ei ütle, et meil tuleb veel võimalus seda näha. Ja see on nii lähedal! Lühike põiktänav viib rohuta väljakule, kus kasvavad agaavid. Silmapiirini aga laiub hallikassinine ookean. Lained murduvad juba kilomeetri kaugusel ja tugev tuul kannab õrna udu. Ma vaatan ülalt alla nagu pankrannikul ning ei hinda õieti lainete suurust. Jõudnud järsaku ääreni, kust paistavad rannaäärne autotee, paar paati ja kohvik, saan aru, kui kohutavalt kõrge on järsak ja kui tohutu suured on lained.

Kusagil paremal on Callao — sadam, kust läksid teele galeoonid inkade kullaga ja kuhu maabusid Darwini ning Humboldti laevad... Jahe hoovus, mis linnale udu veeretab, kannabki Humboldti nime.

Hakkan uurima, kust alla saab, ja avastan paremal mingid astmed. Trepp läheb siksakiliselt allapoole ja üles vaadates saan peaaegu šoki. Kõrge pankrannik, mille serval ma seisin, ei olegi kalju, vaid jumala ehtne jäme, halle ja musti munakaid sisaldav, pruuni, savika liivaga seotud kruus! See on nagu kruusakarjääri sein, ainult üle saja meetri kõrge, kohati varisev, ränga puistekallakuga all autotee ääres. Sein eendub astmete kohal ja üles vaadates on tunne, et see võib iga hetk kaela sadada.

Leides tühiku kihutavate autode vahel, sammun ookeani kaldale. Mühisev lainevall toob endaga kaasa kaalikasuuruseid kive, mis veeredes tumedalt kolisevad, ja viib kogu autokoorma samasuguse kolinaga tagasi. Paljad poisikesed liuglevad lainelaudadel, joonistavad viraaže ja kukuvad, mattudes majakõrguste lainete vahtu. Tagasi hotellis, peatab mind fuajees ööbrünett daam miniseelikus, õlgadeni rippuvate kõrvarõngastega. Mitte just briljantses inglise keeles küsib ta, ega mul igav ole, ja pakub võimalust väikeseks cocktailparty'ks. Minu apartemendis, nagu selgub. Kui ma püüdlikult ja viisakalt seletan, et seal elab veel üks härrasmees, arvab tema, et on muidki kohti, kus kedagi parajasti ei ela. Selle peale ei oska ma muud öelda, kui et olen lisaks väga haige ja väsinud. Jätan targu ütlemata, et mul on kõige lõpuks veel Nõukogude pass.

Leian oma Vasja ikka veel teed joomas. Ta on duši all käinud ja jätnud ette tõmbamata plastikkardina. Meie tualetti saab ainult paadiga ja ukse alt niriseb ojake põrandavaipa, niisutades ohtraid saiaraasukesi.

Nüüd olen nii läbi, et ei viitsi enam rääkidagi. Harutan peaaegu magades rõivad seljast ja heidan ettevaatlikult voodisse. Meid äratab lakkamatu telefonihelin. Kuulen meeldivat häält inglise keeles: "Mul paluti öelda, et kell on neli. Me ootame teid fuajees." Jukagiir süütab tule ja me alustame paanilist põgenemist.

(Järg 10. lk.)

MIS ON "SADOLINI" KUNSTIKOGU?

"Vastuolu kultuuri ja rahamaailma vahel on paratamatu. Vahetevahel võib ju mõne toosti sõpruse terviseks hõigata," on "Sirbis" kirjutanud Eesti Panga president Siim Kallas. Tahaks siiski loota, et siin peegeldub rohkem praegune arusaamine kapitali ja kultuuri vahekorrast kui tulevikuperspektiiv — maailm pakub õnneks ka vastupidiseid näiteid, nüüd juba Eestiski. Sel nädalal avati Kadrioru piiril Tobiase tänavas Soome—Eesti ühisfirma "EKE-Sadolin" uus esindushoone, millega koos avalikustati "Sadolini" kunstikogu. Noore arhitekti Priit Ehala projekteeritud maja kaunistavad kahekümne ühe eesti kunstniku kolmkümmend üks tööd — maalid, graafika ja üks skulptuur. Nagu paljude heade asjade puhul ette tuleb, on mõtte algatajaks üks või vähesed inimesed. "Sadolini" kunstikogu mõtte algatajaks on firma juhatuse liige Ulf Rönnholm, mees, keda tuleb pidada asjatundjaks — ta on ise kunstist kirjutanud ja viimastel aastatel tundnud huvi ka eesti kunsti vastu. Sellest hoolimata või pigem just sellepärast valiti "Sadolini" kogu koostamisel ekspert Eestist — kunstiteadlane Jüri Hain. See on meie jaoks midagi uut: Ulf Rönnholmi plaanid on auahnemad kui nendel Eesti firmajuhtidel, kes oma kontoriruume kunstiga on kaunistanud: omad eelistused ja maitse ei loe palju midagi, tahetakse esindada eesti kunsti korralikul tasemel ja veelgi enam — loodetakse, et see kogu või vähemalt osa selle töödest oleksid tähendusega ka tulevikus.

JÜRI HAIN, KAS VÕIB ARVATA, ET NEED SOOVID ON TÄITUNUD?

""Sadolini" kogu esitab eesti kunsti väga heal tasemel. Et nõuandjaks valiti mind, on võibolla juhus, aga see, et siinpoolne kuraator on olemas, ei ole juhus. Hinnates kõikides asjades professionaalsust, tahetakse ka kunsti valikul paikapidavaid eksperthinnanguid. Näen selles tõsist eesti kunstist lähtuvat suhtumist. Pean oluliseks ka seda, et nüüdiskunsti kõrvale taheti leida näiteid klassikast, 1930. aastate loomingust.

Maja kohta, kus "Sadolini" kogu on välja pandud, ütlevad arhitektuuri asjatundjad loodetavasti oma sõna. Mina ütleksin, et mulje on sümpaatne. Meie arhitektidel on eneseväljendamisvõimalusi vähe. Kui avaneb juhus midagi projekteerida, on tulemus sageli nii jõuline, et hoone muud piirded kipuvad ähmastuma. "EKE-Sadolini" maja üks tähtsamaid omadusi on tema inimlik mõõde, mis asukohta arvestades on väga oluline. Ta on mugav ja võimaldab hästi kunsti eksponeerida (Teno Velbri sisekujundus)."

MISMOODI KOGU KOOSTATI JA KELLE TÖÖD SINNA VALITI?

Alustati meie tingimustes iselaadsest ettevõtmisest — korraldati kutsutud osavõtjatega maalijate võistlus. Kümme autorit, kes sel hetkel olid kuni neljakümne aastased — nende hulgas oli tuntud meistreid ja andekaid alustajaid, pidid kõigepealt esitama kavandid. Olen isiklikult kunstnikele väga tänulik, sest enamik neist pidi ületama teatud sisemisi tõrkeid: nad pole harjunud suureformaadiliste maalide tarvis väikesemõõtmelisi kavandeid tegema. See, et kümnest valiti teostamiseks välja viis kavandit, ei tähenda, et ülejäänud oleksid olnud halvemad. Määras pigem see, et taheti saada võimalikult mitmekülgne valik — et oleks figuratiivset ja abstraktsemat, geomeetrilist ja ekspressiivsemat kunsti. Autorid on Epp-Maria Kokamägi, Mari Kurismaa, Rein Kelpman, Valeri Vinogradov ja Anne Parmasto. Tähtis on rõhutada, et võistlus ei seadnud mingeid tingimusi peale selle, et maali pindala ei ületaks kahte ruutmeetrit. Suuremate tööde puhul oleks tekkinud tõsine paigutamise probleem. Võistlus andis tõuke heade kunstiteoste sünniks, enamasti on need juba väljas olnud — kevadnäitusel ja isiknäitustel. Kolmele juhtivale maalijale — Olev Subbile, Tiit Pääsukesele ja Andres Toltsile — tehti otse ettepanek maalida "Sadolini" kogu jaoks. Nad tegid seda oma tuntud heal tasemel. Sama lugu on ka ainukese skulptuuriga — Mati Karmin tegi selle spetsiaalselt "Sadolini" kogu jaoks. Tahan rõhutada, et kunstnikele tasuti rublades, aga see pole peamine. Tähtsam oli teadmine, et nende kunst jääb Eestisse, kõigile nähtavaks ja kaunistama esinduslikku hoonet. Niisugust motivatsiooni ei pakuta kunstnikele viimasel ajal just tihti.

Algusest peale oli Ulf Rönnholmi eesmärgiks saada ka mõned näited klassikast. Arvestades, et kõik see toimus rublakaose lõppjärgus, ei olnud ülesanne kerge. Siiski õnnestus osta paar väga heal tasemel tööd meie varasemast kunstist: üks rannamaastik Roman Nymani hilisemast loominguperioodist, Nikolai Kulli linnavaade 1931. aastast, mis on silmapaistev töö, kuuludes minu arvates tema loomingu absoluutsesse paremikku, ja kaks Paul Burmani akvarelli. Loodud surma-aastal 1934, kui kunstniku kontsentreerumisvõime oli juba nõrgenenud, näitavad need siiski Burmani annet ehedal kujul. Graafikutelt omandati 18 teost — autorid Vive Tolli, Concordia Klar, Evi Tihemets, Marje Üksine, Mare Vint, Liina Siib, Sirje Eelma, Peeter Ulas ja Leo Lapin.

Olen hindajana võib-olla subjektiivne, kuid minu arvates esindab "Sadolini" kogu kõrgetasemelist eesti nüüdiskunsti ja väärikaid näiteid klassikast. Kogu kavatsetakse täiendada."

"EKE-Sadolin" oli esimene välismaa kapitali osalemisel loodud ühisfirma Eestis. Nüüd on näidatud eeskujuandvat tahet olla osaline ka Eesti kultuuriprotsessis.

ULF RÖNNHOLM, KÕNELGE PALUN OMA SUHETEST KUNSTIGA?

Kunst on huvitanud mind aastakümneid. Olen nooruses kirjutanud koguni kunsti puudutava raamatu. Esimeseks kunstialase innustuse allikaks oli mulle rahvusvaheline graafika. Seejärel pöörasin pilgu rohkem soome kunsti poole. Kui algasid minu töösuhted Eestiga, siis loomulikult alustasin ka tutvumist eesti kunstiga. Minu jaoks on sellel olnud mitu tähendust. Esiteks juba see, et vastukaaluks siinse töö raskustele ja paljudele ebameeldivustele sain ma eesti kunstist tuge, jõudu ja puhkust. Teiseks olen kunstis leidnud enda jaoks alati kaks kihistust. Ühelt poolt seda, mis seob kunsti minevikuga, traditsioonidega, ja teisalt, mis temas on ette vaatavat, et mitte öelda — prohvetlikku. Neid mõlemat olen leidnud ka eesti kunstis, mille mõnedki silmapaistvad näited minu kodu kaunistavad."

Küsis E. A.

Nikolai Kull (1894 — 1945). "Linnavaade" (õli, 1931). "Sadolini" kunstikogu.

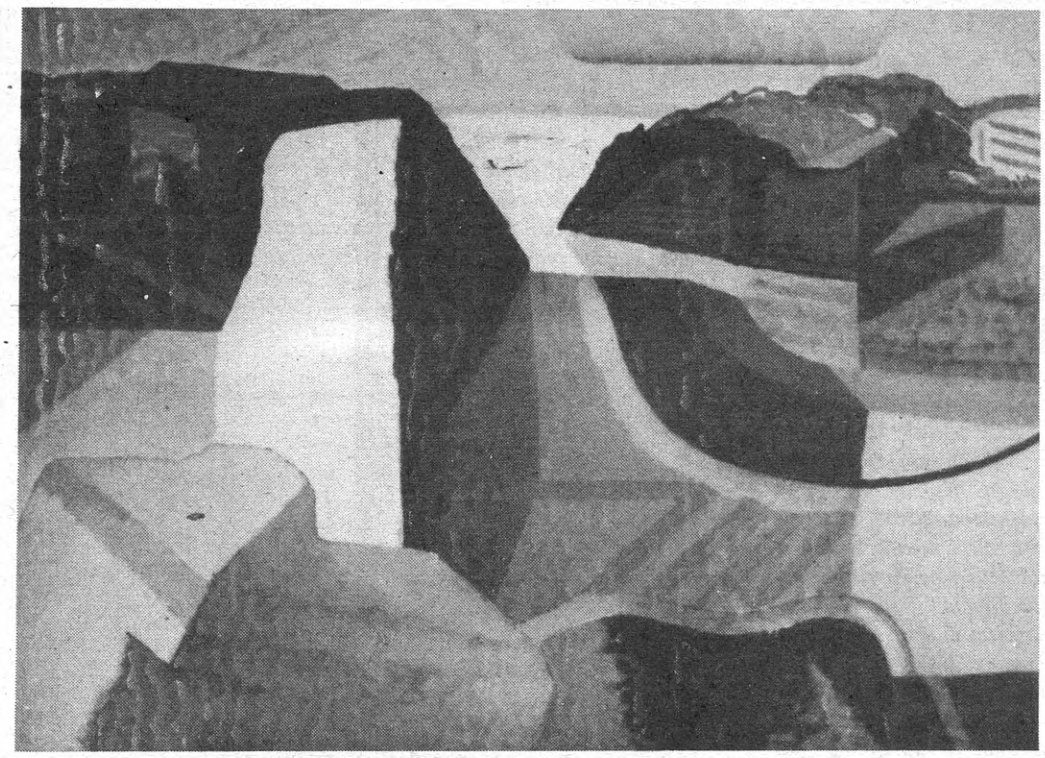

Olev Subbi. (1930) "Rannaküla" (Akrüül, õli, 1992) "Sadolini" kunstikogu.

TOKKO JA ARRAKU GALERIIS

on **Lilian Mosolaise** maalide näitus. Kunstnik andis endast teada juba maalitudengina, mil ta osales "Rühma T" esimestel näitustel. Tundes end kantuna noore kunsti tõusulainest, esindab L. M. sarnast elutunnetust, mida tajume rühmakaaslastel, aga ka endistel kursusekaaslastel Kristringil, Inga Arul (kelle näitus just on Draakoni galeriis) jt. Nad usuvad liginevat loomingu mõistmise kuldsele võtmele, kui otsivad inimestes, kunstiajaloos ja elus salapäraseid impulsse, võib-olla ka ebamõistuslikke, ent nende silmis ometi kristallselgeid ideid. L. M-il segunevad mütoloogiline teadvus ja argiteadvus, nagu oleksidki need üks ja seesama, ta näib soovivat kogeda kunstis ideaalset puhtust ja õiglust. L. M. annab oma maalidel kreeka ja piibli kangelastest naistele ja naiselikele meestele selga nüüdisaja riided, maalib neile tänapäevased näod ja soengud — nii on nendesamade kangelastega otsitud omaenda identiteeti varemgi. L. M. peab oluliseks figuuride miimikat ja poosi (ingellik puhtus / kuratlik säde), värvipaletti (leekiv tulekahju / pühalik kuld), sulgkerget pintslijoonistust, mis taltsutab või õhutab lõuendilt välja tükkivat värvimöllu. Värvide dünaamika ja sellele vastukaaluks figuuride staatika, eriti viimastes töödes, viitab printsiibile taotleda piltides "loovalt konfliktset harmooniat".

Lilian Mosolainen. "Narrimuts" (oli, 1992)

H. T.

PAAR KRUUSI EV KODANIKELE

Tänavune, Kunstihoones juba ligi kuu avatud olnud tarbekunsti uudisväljapanek päris tuttavlik-tavapärast ristlõiget aastaülevaatusest ei kujuta. Ei kujuta sellepärast, et paljud meie rakenduskunstis ilmategevad persoonid on kõrvale jäänud. Ka "ON"-grupi, momendil vaimult meie tarbekunstis avangardseima ja aktiivseima kunstnikerühmituse puudumine* (v.a. M. Thalheim ja E. Kaasik) jätab ekspositsiooni vaesemaks mitmestki säravast ideekäsitlusest ja -esitusest. Ja see annab, vaagides terviku tuumakust, end tunda.

Põhjused, miks osavõtt varasemaga võrreldes napim, on kindlasti mitmesugused ja suurelt jaolt individuaalsed. Usutavasti etendab siin oma osa rohkem väljapoole suunatud tegevuse ja esinemisvõimaluste avardumine. Siiani enamikule kunstnikest ainus, kord aastas avanenud šanss enda loodut eksponeerida — vabariiklik tarbekunsti suurnäitus — on nüüd tähendust minetamas. Kas ühes viimasega on kadumas ka selle foorumi prestiižikus? Loodetavasti ei. Rakenduskunsti kogu erialast skaalat hõlmavate suurnäituste korraldamise intervalli üle, nende sidumise prominentsete tarbekunstialaste preemiate, stipendiumidega või spetsiifilisemate, materjalikesksete, probleemsemate aastanäituste organiseerimise üle tasuks nii korraldajatel/finantseerijatel kui ka tarbekunstnikel endil mõelda.

Tekstiil, ehtekunst, nahk või keraamika — ükski neist ei osutu selles väljapanekus teistega võrreldes aktsentsemaks, jõulisemalt esiletõusvaks. Kõik asetub ühtsele, sõlmpunktideta keskmisele nivoole.

Vaibakunst, mis on olnud juba oma mahuga kunstkäsitöö ruumi värvikas valitseja, esineb sedakorda tagasihoidlikult. Naiseliku, poeetilise (M. Maasik, M. Kallas, M. Männi, H. Kelt) ja meheliku, vormilt kargema (P. Kuutma) loodusnägemuse ning etnograafilisest traditsioonist ja ugri legendaarsest hõbevalgest kultuurist inspireeritud vaipade (P. Eensalu, A. Ollisaar) kõrval mõjuvad värskemalt L. Karolini diskreetse geomeetrilise kujundijoonega minimalistlik, pinnafaktuurile keskendatud vaip "Nostalgia" ja E. Halliste abstraheeriv, peenelt värve nüansseeriv ning kujundis pingestav laad ("Silm peal"). Tekstiiliosa huvitavama, isikupärasema poole kujundavad kangakunstnikud. M. Thalheimi "Tuulelohe" on jätkuks kevadel "ON"-grupi näitusel ja "Moleni" personaalial nähtule — monumentaalne, dünaamiline ja julgelt abstraheeriv, Ü. Raadikul lokaaltoonides särav, efektselt dekoratiivne "Härjasilm" ning T. Puhkanil hoopis vastandlik, salonglikult dekadentne siidimaal (magusavõitu, türkiis-roosa-kuldkollane, rokokootoonides unenäolised maastikuvisioonid) ja A. Kööbil tundlikult maalitud, lakoonilise ornamendimotiiviga kaks suuremõõdulist siidpalakat. Tema kangastest, T. ja U. Puhkani töödest ja P. Veski detailirikastest keraamilistest kujudest oleks võinud kujuneda näituse dominantansambel, millest praegu vajaka jääb.

Keraamikutest väärivad märkimist esemete vormis ja dekooris arhitektuursete tsitaatidega varieeriv M. Eelmere ja oma dekoratiivsetel taldrikutel rõhutatult reljeefset detailimodelleeringut rakendav T. Tammpere. Ja nende kõrval lihtsamast lihtsaim V. Väljaots. Savi, asine vorm, konarlik muhu mänd ning muhe muie suunurgas — "Paar kruusi EV kodanikele". Kommentaarideta. Keraamika on eelkõige vormi kunst ja seepärast teeb rõõmu, kui märkad siin meil paraku haruldast perfektsust, sellist, nagu pakuvad Õ. Õunapi arhetüüpne, kompaktse kujuga hiigelanum, K. Kalman-Ermi viimistletud vormijoonega, nägusad ja tarbelised potid (tirinad), Kaido Kase rakutehnikas vormid.

Metallitaiet on viimaste aastate näitustel esindanud ikka elegantsem pool — ehtekunst. Nüüd aga on taas kord väljas sepis — U. Vooli ja H. Jelle looming, millest sümpaatsemad on teisena nimetatu sepisehted. Toredaks debüüdiks metallikunstis on A. Balašovi esinemine dekoratiivvormidega, mis sellel erialal on juba mõnda aega peaaegu täielikult puudunud.

Ehteväljapanek, tarbekunstinäituste traditsiooniline au ja hiilgus, on seekord vähene ning kahvatu. H. Jelle maskuliinsetele kaunistustele on sellelt poolelt lisada K. Mälgu komplitseeritud materjalikasutuse ja ülesehitusega, viitavate ja vihjavate märkide/sümbolitega juveliirne kaelaehe ja L. Kuldkepi otse vastandlikult ülilakoonilised, tingliku joonega figuriinid — ehte ürgfunktsioonile, kaitsvale talismanile osutavad kaelakivid.

Haruharva võib meie rakenduskunsti väljapanekutel näha midagi nii argipäevast nagu nuga ja kahvel. Lähedast analoogi teemas on pakkunud mäletamist mööda ainult H. Pruuli lusikate-tordilabidate disainid. Ja nüüd M. Käbin. Titaanist, eboniidist, rauast ja vasest hästi proportsioneeritud söögiriistad on oma terava, agressiivse vormilahendusega väliselt mõjusad ja ilmselt ka otstarbekad.

Nahakunsti väljapanekus jaotub prioriteet K. Kits-Karmi taskalike, rafineeritud maitse ja briljantse teostusega külalisraamatute, I. Laasi uuenenud laadis, graafiliste flooramotiividega päevikusarja ja L. Maari miniformaadis muinasjutuköidete vahel... Kui ei märka õigel ajal Maarja Unduski seinateost.

Ja lõpetuseks: tänavuse tarbekunstinäituse üldpildile on karakteerne üheülbalisuse väsinud värving ning samas eksponentide hulgas noore põlvkonna, alles lähiaastatel kunstiülikooli lõpetanute tooniandev (kuid ühetooniline) ülekaal. See on asjaolu, mis teeb mõtlikuks. Ugrivaimuline, romantiline nostalgia, mis ületas oma emotsionaalse mõjuapogee juba mitu aastat tagasi, on täna, sel näitusel, ikka veel akuutne. Improviseerivat, sundimatumat suhet materjaliga, idee värskust, ka väärt traditsiooni teisiti nägemist/mõtestamist, mida just noortelt ootaks, on aga vähe.

EBE NÕMBERG

* Et ei jääks muljet "ON"-rühma sihilikust vastandamisest, siis seletuseks: "ON"-rühm sai näitusevõimaluse Kunstihoones tingimusel, et ei esine suurel tarbekunstinäitusel. Ja see polnud kunstipoliitiline, vaid majanduslik otsus.

Viive Väljaots. "Paar kruusi EV kodanikele"

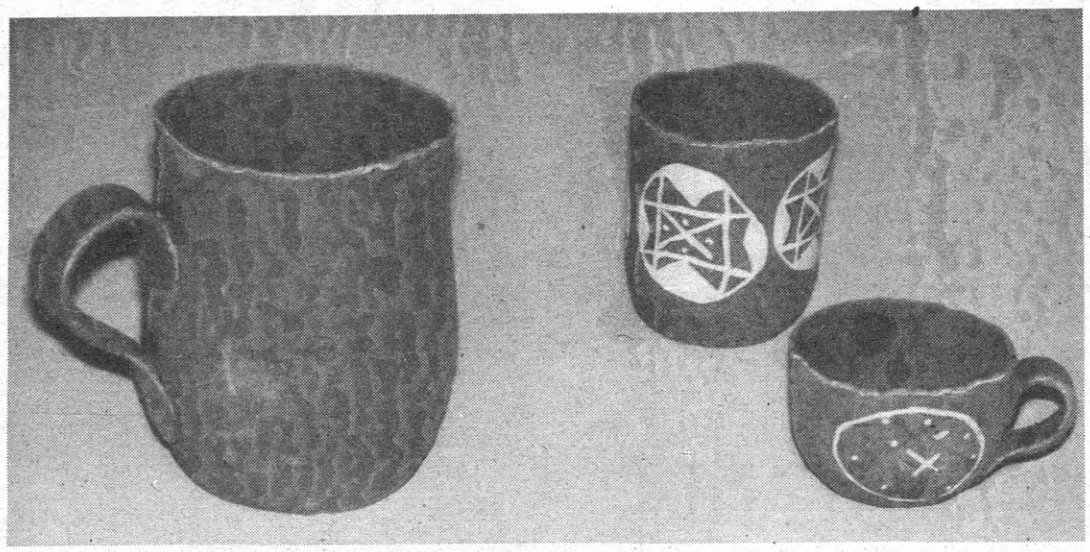

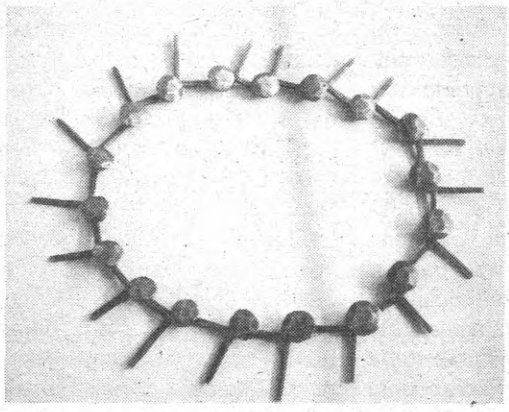

Heigo Jelle. Sepistatud kaelaehe

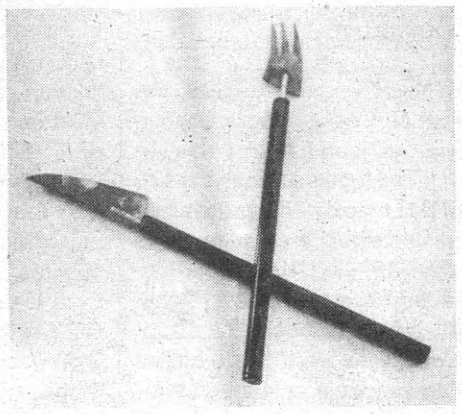

Mari Käbin. Nuga ja kahvel

JA ÜKS ARVAMUS

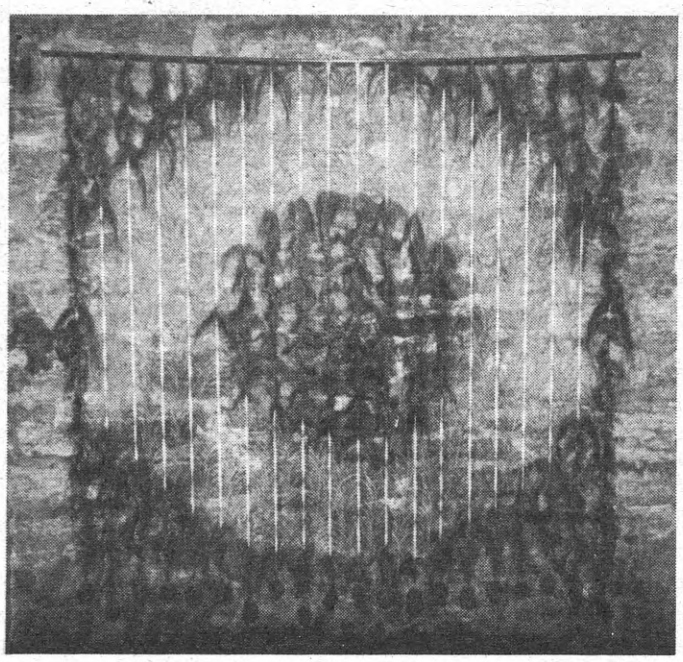

Ölöf Einarsdottir. "Halo" (lina, sisal, jõhv, kivi)

Islandi tekstiil Kiek in de Kökis ja Taani tekstiil Tarbekunstimuuseumis pälvivad meie tarbekunstielus kindlasti tähelepanu. Esimene on üllatavalt edumeelne, samas peenelt harmoonilise mõjuga. Et tegemist on sõnumitoojatega üsna vähetuntud maalt, siis väärinuks näitus enamat reklaami ja pidulikumat avamist. Kuigi hallide paeniššidega fototorn on omamoodi eksootiline, oleks teosed paremini mõjunud avaras ja valges ruumis. Islandi tekstiil, lülitudes suurde Skandinaavia-Ameerika kunstihoovusesse, on katusmõiste erisugustest materjalidest (paber, puu, kivikesed, lõng jne.) struktuuridele, mida võiks ehk eesti sõnaga nimetada "punutisteks". Iga teost ilmestab idee, nõks, mis varjutab töömahu. Ja et kõik üksteist esinejat on naised, siis on nende ideed naiselikult ilusad, karged, õrnad ja kavalad. Looduläheduse muljet sisendab soe ja harmooniline värvigamma. Kunstnik oleks nagu seadnud endale ülesandeks ületada vastuolud ja pinged oma teoses ning pakkuda vaatajale lahendust, saavutust.

Taani tekstiili näitus oli traditsioonilisem, konventsionaalsem, ilmselt on selle koostajad lähenenud ainele mingist akadeemilisest vaatepunktist. Rahulikku üldsuunitlust puänteerivad vaimukad mantlidskulptuurid (puukoorest, filmirullidest jm.) ning lappidest õmmeldud piltvaibad. Selle suve külalisnäituste hulgas ei saa mainimata jätta mahult väikest Taani disaininäitust Tallinna Kunstisalongis ja suuremat Riias "Arsenali" näitusesaalis, mõlemad sädelevalt elegantsed, viimasel seost loodusega rõhutav, aga võib-olla ka ebasobivat põrandat varjamas valge rannaliiv.

Värsket tuult õhkub neist kunstiteostest. Külastades aga Tallinna Kunstihoones avatud eesti tarbekunstinäitust, võib langeda depressiooni. Vaatajat võtavad vastu murtud, muljutud vormid. Siin oleks nagu tegemist haigete inimeste eneseväljendusega, kes oma pingete ja valude väljaelamisega loodavad leida kergendust. Töömahukus varjutab mõnigi kord selge idee, mis kõneleb käsitöömentaliteedist. Rühmitus "ON", kuigi ilma kindlalt sõnastatud programmita ja kinnise liikmeskonnata, näib olevat eesmärgiks seadnud ideekunsti, traditsioonilistest tehnikatest ja mõttelaadist eemaldumise. Ositi on see ka õnnestunud (suurepärane keraamik Sergei Isupov, nahakunstnik Riina Kermik). Ent paneb imestama, kui vähe on siiski meie tarbekunstis (lõviosas naistekunstis) sügavat, naiselikku elegantsi, ilu, õrnust. Kevadel Lillepaviljonis nähtud noorte kunstnike rühmituse "Neoeksprepost" siidimaalinguis leidus küll naiselikkust, ent see kippus võtma nihestatud, läilamagusat alatooni. Kunstnik olla peaks tähendama teha nähtavaks midagi puhtamat ja paremat ümbritsevast olmemürast. Vaim annab mateeriale vormi. Nii on varjamatu, et enamiku siinmail hariduse saanud inimeste maailmapilt rajaneb kriitikal, samal ajal kui palju eetilisem ja viljakam oleks lähtuda adoratsioonist. Teiste sõnadega — negativism ei aita edasi. Tarbekunst, samuti nagu kogu kultuur januneb positiivse laengu järele ning see laeng peaks loetava sõnumina inimeseni jõudma. Raske ülesanne kunstnikule, ent niikuinii ähvardab *window-shopping* oma atraktiivsusega juba praegu näitusesaale. Lõpuks üks heas mõttes meelde jäänud näide — Merike Männi vaip "Mere ääres".

ANNE LÕUGAS

EESTI RAHVUSLIKU ARHITEKTUURI ESIKTEOS — KÕIGEST 90-AASTANE!

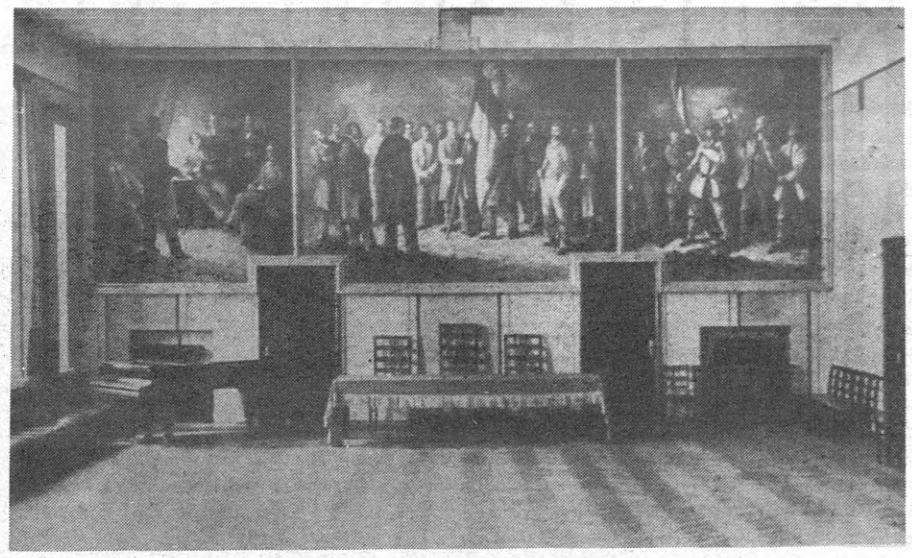

Eesti Üliõpilaste Seltsi saali otsevaade. Aleksander Vardi pannoo (1938).

(Algus 1. lk.)

Eesti Üliõpilaste Selts, vanim eesti üliõpilasorganisatsioon (ja ehk üldse vanim tänini tegutsev Eesti selts?), tegi läbi tüüpilise Tartu üliõpilasorganisatsiooni arengutee. Selts asutati 1870.a. "Kalevipoja"-õhtute ringina ja temast sai järgmisel kümnendil osakonna "Vironia" nime all eesti korporantliku mõtte kandja ja eesti rahvusvärvide andja. Tol korral ei saanud korporatsiooni asutamisest küll teiste Tartu korporatsioonide vastuseisu tõttu asja. Prooviti veel kord, 1890.a. "Fraternitas Viliensise" nime all. Kui ka seekord, nüüd keskvõimu vastuseisu tõttu tunnustust ei leitud ja EÜS-is selleks korraks korporatsiooni loomise mõttest loobuti, jäid nood värvid, lipp ja vapp ajaloolise mälestusmärgina EÜS-i hoida.

Et ka EÜS tegi läbi tollele ajale tüüpilise üürikorterite ajajärgu, küpses seltsis mõte püsivamat asupaika leida ja seltsile oma maja ehitada. Ka oli liikmete arv sajandivahetuseks tunduvalt tõusnud. Oktoobris 1900 osteti raudteeni ulatuv krunt Kastani ja Viljandi tänava vahel. Üks osa krundist Kastani ja Viljandi tn. nurgal eraldati dr. Heinrich Koppeli nimele EÜS-i maja tarvis.

Ehitusprojekt telliti insener Georg Hellatilt, sajandivahetuseks eesti rahvuslaste seas juba küllalt tuntud mehelt.

Georg (Jüri) Hellat oli sündinud 1870.a. Puka vallas ja lõpetanud 1900.a. Peterburi Tsiviilinseneride Instituudi. Õpinguaastail oli ta kuulunud Peterburi Eesti Üliõpilaste Seltsi. Tuntud oli ta ka muusikamehena, juhatades tol ajal Peterburi Eesti Kooli Seltsi segakoori. EÜS-i maja kavand valmis G. Hellatil Tveris, kus ta tol ajal teedeinsenerina töötas. Lõpliku projekti võttis seltsi liikmeist koosnev majakomisjon vastu 1901.a. jaanuaris, ka oli G. Hellat seks puhuks Tartusse saabunud. Linnavalitsuses kinnitati projekt, millega H. Koppelil lubati ehitada Viljandi tänavale osalt ühe-, osalt kahekorruseline kivikatusega, tellistest elumaja. Ehitustöid valiti tegema meister Jüri Teas.

Millest siis on tingitud, et seda maja eesti rahvusliku arhitektuuri esikteoseks peetakse? Millistest arhitektuurilistest mõjudest võib tema puhul rääkida? Ühelt poolt on selleks ehk soome rahvusromantiline arhitektuur, millega G. Hellat Peterburis õppides kindlasti kokku puutus. Oma täies eheduses jõudis see stiil Eestisse mõned aastad hiljem, kui hakati ehitama juba Soome arhitektide kavandatud hooneid.

Teiseks mõjuriks võiks pidada meile Riia kaudu jõudnud *art nouveau*'likku villakunsti laadi, mõju oli ka just tol ajal populaarsel *Heimatstil*'il. Ervin Pütsep oletab oma raamatus "Kunstielu Eestis I", et Hellat oli kindlasti ajakirja "Mir Iskusstva" kaudu tuttav ka Ph. Webb, R. N. Shaw', Ch. R. Mackintoshi, J. Olbrichti jt. arhitektuuriliste uuendustega. Tõepoolest on ühiseid jooni EÜS-i maja ja näit. Ch. R. Mackintoshi kuulsa Glasgow' kunstikooli väliskujunduses.

Siiski tundub, et Hellat võttis soome rahvusromantikutelt talurahvapärase ornamentvöö fassaadile, teistelt mõjutajailt aga hoone vaba plaanilahenduse, asümmeetrilise masside jaotuse ja liigendatud katusejoone. Tulemuseks oli aga lausa uus vool, mida võiks ehk talupojaromantikaks nimetada. Sellele leidus hiljemgi järgijaid, näit. Karl Burman oma varasemate töödega.

Nagu ikka uute asjade puhul, olid vastukajad ajakirjanduses kõige erinevamad: hoonet peeti nii uue arhitektuuri tipparteoseks kui ka täielikuks ebaõnnestumiseks.

Igatahes oldi lõpuks niikaugel, et 29. aug. 1902 võidi ehitis pidulikult sisse õnnistada. Tegi seda EÜS-i auvilistlane Jakob Hurt. Kohal viibis ka ülikooli rektor. Lauldi "tsaarilaulu", tolleaegne esimees Peeter Põld pidas kõne ja ühiselt lauldi "Mu isamaa, mu õnn ja rõõm". Pärast rektori lahkumist mängis orkester mitu korda "Porilaste marssi", mille ettekandmine oli Eestis keelatud, nii nagu J. Sibeliuse "Finlandiagi". Nõnda kirjeldab neid päevi oma mälestustes Arthur Lossmann.

Maja jäi seltsile kitsaks juba enne Esimest maailmasõda, telliti ka laienduskavad. Tegeliku tööd jõuti 1920. aastate keskpaiku, kui toimus lausa omalaadne arhitektuurivõistlus tolleaegsete Eesti tipparhitektide vahel. Osalesid seal ju G. Hellat kui maja algprojekti looja, Karl Burman, Edgar Johan Kuusik, Johan Ostrat ja tollal värskelt Berliini Charlottenburgi Tehnikaülikooli lõpetanud Artur Kirsipu. A. Kirsipu tegelikult töötas ümber J. Ostrati liiga suurejooneliseks ja kulukaks hinnatud kavandi. Ümberehituse läbi, mis sai teoks 1929.—1930.a., säilis maja arhitektuuriline üldilme, muutus vaid aiapoolne fassaad...

Sellessamas majas on toimunud ka kaks esimest eesti kunsti näitust aastatel 1906 ja 1909, kus osalesid peaaegu kõik tolleaegsed eesti rahvusest kunstnikud. Ehk sai sellest alguse komme sinna majja väärt kunsti koguda. Neil seintel rippusid O. Hoffmanni, J. Koorti, K. Mägi, E. Wiiralti, A. Bachi jt. kunstnike tööd. 1938.a. avati saali otsaseinal A. Bergman-Vardi hiigeltriptühhon (12 x 4m), mis kujutas stseene seltsi ajaloost: "Kalevipoja"-õhtuid, sinimustvalge lipu õnnistamist Otepääl 1884.a. ja seltsi liikmeid Vabadussõjas.

Tegelikult sai ju Eesti Rahva Muuseumi aluseks see etnograafilise vanavara kogu, mille EÜS ERM-ile üle andis ja millele Oskar Kallas oli 1887.a. aluse pannud, tuues kaasa vanu esemeid oma kodukohast Kaarmalt. Ka maja esimene laienduprojekt, mis telliti 1911.a. arhitekt R. von Pohlmannilt, nägi ette Eesti Muuseumi ruume seltsi majas. Samuti peeti siin 1909.a. Kristjan Raua algatusel koosolek, kus arutati Eesti Kunstimuuseumi loomise küsimust, milleni, tõsi küll, jõuti alles kümme aastat hiljem Tallinnas sellesama Kr. Raua juhatusel.

15. juulist 1940 läks EÜS-i maja N.Liidu relvajõudude kätte. Kõik varad evakueeriti hoonest ööpäeva jooksul. Hiljem sai neist suurema osa endale ülikool, väärtuslikum deponeeriti Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Kultuuriloolisse Arhiivi.

Pärast sõda läks hoone Tartu Ülikoolile. Siin on asunud ühiselamu, sõjalise õpetuse kateeder ja arvutuskeskus. 1974.a. tehti majas kapitaalremont, millega ta kohaldati kehakultuurlaste tarbeks ja mille tagajärjed (liigne vesi duširuumidest jms.) täna väga rängalt tunda annavad.

Praegu on maja tagastatud omanikule. Käib kapitaalremont, uue sisekujundusprojekti teeb teoks kunstnik Sirje Uusbek.

Jääme lootma, et EÜS-il jätkub jõudu seda vana maja heas korras hoida, ja nagu kirjutas "Postimees" 29. aug. 1902: "Eesti Üliõpilaste Selts on tänavu enesele jäädavad ruumid saanud. /—/

Eesti Üliõpilaste Seltsile soovime aga uues asupaigas kasvamist, kosumist ja edenemist, et sellest majast rohkesti tublisid haritud Eesti mehi välja tuleks."

AGUR BENNO

EÜS-i raamatukogu enne 1929/30. aasta ümberehitamist.

OPAKAD VÄLJAMAAL

(7. lk. järg)

Pean paluma, et ta mulle sokid varba otsa aitaks, nii saan need valust kiunudes jalga. Kotte kolinaga järele vedades jõuame ähkides hämarasse fuajeesse, kus pole kedagi. Alles paarikümne minuti pärast tuleb sinna üks haigutav noormees ja veel kümne minuti pärast lokkis juuste ja kandilise lõuaga härra, kes esitleb end Juan Mora Catlettina Mehhikost. Kohe peaks saabuma auto, mis viib meid lennujaama. Teeme suitsu, keerame lahti televiisori ja vaatame vesternit. Ka see on Mehhikost. Vaatame ja vaatame, aga autot ei tule. Kell kaminasimsil muistsete mochicaindiaanlaste erootiliste skulptuuride vahel näitab, et lootus lennukile jõuda on kaduvväike. Auto ja koos temaga Eduardo on kadunud. Siis, järsku sõidab lausa ukse ette kõnniteele mikrobuss, meid tiritakse sisse üle kohvrite ja kottide hunniku, maandun kõveras kellegi daami süles ja minu sülle lükatakse jukagiir. Buss pühib kohalt ja kihutab reanimobiili kiirusega lennujaama ukse ette. Eduardo jagab meile kaardimängija vilumusega piletid ning algab maraton läbi kogu lennujaama. Lõpuks oleme lennukis, ähkivad ja higised.

Möödub pool tundi ja rajale sammuvad lõbusalt vesteldes piloodid, nende järel stjuardess. Lennuk võtab kursi kagusse. Jälle on all mäed. Lendame üle Rio Apurimaci, mille kõrgeid kaldaid ühendas juba inkade ajal Thornton Wilderi sulega kuulsaks kirjutatud San Luis Rey rohust punutud rippsild.

Lõpuks teeb lennuk viraaži ja maandub Cusco orukatlas. Taamal, oru põhjas ja nõlvadel helendab linn — Cusco, Cuzco, Cozco — inkade maailma naba. Üle orukatla seina paistab lumine mäetipp päris käegakatsutavas kauguses. On nii külm, et hakkame lõdisema.

Meie juurde tuleb tatsates vana, hallijuukseline indiaanlane, nägu parkunud ja krimpsus nagu kuivanud õun, määrdunud pontšos ja paljajalu. Ta deformeerunud jalad on kaetud nii krobelise ja tolmuse nahaga, et näivad kuuluvat mingile elevandi ja lumeinimese vahepealsele olendile. Ta käib ühe juurest teise juurde ja küsib raha. Minu taskus on liiga suured kupüürid, et neid ära kinkida. Näen, et kohalikudki pööravad rahulikult selja. Indiaaninaised hakkavad teda hurjutama.

Püüan talle seletada, et olen niisama vaene kui temagi, aga see ajab ta naerma. Ta näitab irvitades oma kolme säilinud hammast ja ähvardab mind sõrmega. Kuradi gringo! Tuled lennukiga siia, kingad jalas ja kott pungil, ning püüad mind tõmmata, näib ta mõtlevat. Nähes mind eemale jalutavat, tõstab ta sõrme ja neab mu ära. Mitte just eriti lõbus algus, mõtlen endamisi ja siis tuleb buss. Jälle on seal inimesi ja sõit linna algab asendis, mis lubab aknast välja vaadata vaid kuidagi kellegi kaenla alt. Näen ainult möödakihutavat tolmust maapinda ja kõikjal vedelevaid kive. Siis algab suurtest kandilistest kividest parkett ja auto peatub kirjute seelikute vahel.

(Järgneb)

KAS ME VAJAME KAMMERMUUSIKAT? II

INTERVJUU JÜRI GERRETZIGA

JÜRI GERRETZIL on seljataga hooaeg Kuopio ja Tallinna konservatooriumis ning viiulikursuste juhendamine Lapinlahtis, Karjas ja Riistavesil. Seetõttu kõigepealt tähelepanekuid põhjakaarest ehk

MUUSIKU MAINE.

Minu meelest on Soome praegu üks erksama muusikakultuuriga maid Euroopas. Muusiku maine on kõrge, endast lugupidav vanem viib oma lapse prestiižikat elukutset omandama. Viimase 12—13 aasta jooksul on soome noored muusikud tugevasti arenenud. Meie õppesüsteem on õppurile tegelikult soodsam: käid kaks korda nädalas tunnis, sinu käsutuses on kontsertmeister... Soome noor saab kuni keskastmeni ainult ühe tunni nädalas, klaverisaatel harjutamine on luksus. Seal pingutatakse rohkem, väärtustatakse enda ja õppejõu tööd, hinnatakse iga minutit. Muusikale osatakse teha reklaami, peibutatakse nii kõlavate nimede kui ka ränga, ent mõjuva kriitikaga. Näiteks muusikute seas sageli nördimust tekitanud Seppo Heikinheimo retsensioonid ei tee kuulsaks mitte ainult tema enda, vaid ka arvustatava. Minu arvates seisnebki kriitika mõte vastava kunstiala tähtsustamises, mitte kriitiku eruditsiooni demonstreerimises.

Kui ometi mõistetaks, et kvaliteet on kvantiteedist tähtsam! Meil on laulupeod ja laulukultuur ja me oleme tõesti suur laulurahvas. See on väga tore, aga kammermuusika ei ole vähem väärtuslik. Ammu öeldud fraas "Seal kus lõpeb massiline koorilaul, algab professionaalne muusika" on praegugi aktuaalne. Mujal maailmas on kammermuusika rahva muusikakultuuri mõõdupuuks.

Meil hakkab maad võtma väga ohtlik suhtumine, et kultuursust näitavad kikilips, rahakott, auto jms, mitte see, kas oled elus juhtunud kammerkontserdile.

GERRETZI ORKESTRIST

Kammerorkester on luksus, mida eestlased pole saanud endale võimaldada (kunagises Tallinna Kammerorkestris mängisid ju sümfooniaorkestri esimesed puldid). Tõsiselt üritas oma kammerorkestrit kujundada Paul Mägi, tal oli käepärast andekate inimeste kooslus. Neli aastat tagasi 1988. aastal, märkasin, et põhiliselt mu oma õpilaste seast on kasvamas uus, võimekas põlvkond interpreete, kes sobiksid koos mängima. Mul on põnev jälgida nende arengut erialal ja orkestris: kuidas ühtlustub intonatsioon, täiustub ansamblitunnetus, muutub orkestri kõlapilt.

Kui tahta mõnel meie kultuurijuhil, dirigendil, pillimehel või heliloojal tuju rikkuda, tuleb jutt viia kammerorkestrile. Sest hoolimata mõnestki loomiskavatsusest on Eesti või Tallinna või filharmoonia või X kammerorkester jäänud sündimata. Tõsi, vahel esinevad teatriorkestrite või ERSO kammerkoosseisud, muusikakeskkooli ning Tallinna ja Tartu Muusikakooli kammerorkestrid. Teame ka Vanalinna Muusikamaja orkestrit ja Pärnu kammerorkestrit. Viimastel aastatel on tõusnud esile Tallinna Konservatooriumi kammerorkester ehk nn. Gerretzi orkester, mis koos Tõnu Kaljuste kooriga üles astudes kannab Filharmoonia Kammerorkestri nime ja mida välismaal kutsutakse ka Eesti Kammerorkestriks. Aga ikkagi puudub üks arenemisvõimeline esinduskammerorkester, mis annaks väljapaistvale noorele interpreedile tema põhitöö, mitte üheksanda ametikoha (kümnes on teatavasti nälg) ja mille nimel vahest loobutaks ahvatlevast tööpakkumisest võõrsil.

Väljavõtteid Karlrsruhe-retsensioonidest:

"...orkestri impulsiivne juht Jüri Gerretz ei ilmutanud selles Vivaldi-maratonis mingeid märke väsimusest. Ta andis koos oma imeteldavate keelpillimängijatega kontsertidele kontrastsuse, hämmastava dünaamilise temperamendi ja erksuse. ...Märkimisväärset viiuldajatalenti näitasid Arvo Leibur, Leho Ugandi, Terje Raidmets, Maano Männi ja Kristel Eeroja." ("Baden Württemberger Nachrichten", 6. V 92.)

"Energia ja intensiivsus, millega ansambel musitseeris, oli haarav. Täpne koosmäng ja oskus agoogilisi ning dünaamilisi peensusi ja vabadusi esile tuua jättis sügava mulje. /—/ Lisapala, Mozarti Divertismendi puhul selgus, kui õrnalt ja tundlikult suudab orkester musitseerida, kui värvikas on tema dünaamika, kui täpsed on kaunistused ja kui ühtlaselt väljapeetud on tempod." ("Baden Württemberger Nachrichten", 13. V 92.)

Suurimaid tunnustussõnu Karlsruhes pälvisime Šveitsi klavesiiniprofessorilt Christine Daxelhoferilt, kes on mänginud paljude kammerorkestritega. Muu hulgas võrdles ta meid ka Henry Marteau (oma õpilastest koosnenud) orkestriga. See olevat olnud pehmem ja lõdvem, meie seevastu särame rohkem, oleme intensiivsemad ja täpsema pulsiga.

Kui kultuuri tõesti soositakse ja publikul on mingigi kontserdikogemus, tulevad väga kuulsad interpreedid väikestesse paikadesse. Karlsruhe lähedal Remageni külas olid enne meid esinenud Shlomo Mintz, kammerorkester "Saint-Martin-in-the-Fields".

Hoopis erisugune — ja praegu väga moodne — esinemispaik oli "Opeli" mahajäetud autotehas, kus toimus Viini tantsija-koreograafi Sebastian Prantli *performance* Arvo Pärdi muusikale. Mängisime "Fratrest", "Cantust", "Tabula rasat", kuulamas Karlsruhe eliitpublik. Prantli projekt osutus ülimenukaks, mul endalgi jäi just sellest etendusest sügavaim mulje.

Aga kellel on meid Eestis vaja. Olen pessimist, arvan, et mitte kellelgi. Praegu on ju levinud mõtteviis: sööme enne kõhu täis, siis mõtleme muusikale. Ja raha pole niikuinii... Muidugi, Kaljustel on ilus mõte kammerfilharmooniast...

RÕÕM JA RAHA

Üks mängib raha, teine rõõmu pärast. Kui kaua sa jaksad rõõmu pärast mängida? Noor inimene ei löö enam vastu rinda: minule raha ei loe! Ehk, nagu keegi teatas: liigutan poognat edasi-tagasi olenevalt sellest, kas ja kui palju makstakse. Kuigi niisugust suhtumist võib mõista, on see ikkagi masendav.

Orkester tahaks jääda kokku, aga kes seisab nende eest? Pool orkestrit on tänaseks konservatooriumi lõpetanud. Igaüks eraldi ja kõik koos mõtlevad: mis saab edasi? Orkester vajaks dirigenti, mänedžeri, harjutusruume, regulaarseid esinemisi. Kardan, et 17-liikmeline orkester laguneb, sest siin ei leidu mängijate tasemele vastavat tööd. Leho Ugandi loobus Tampere orkestri kontsertmeistri kohast, Arvo Leibur Karlsruhe-palgast (6500 Saksa marka kuus), otsustades jääda Eestisse — mida tegema? Arvo Leibur valmistub rahvusvaheliseks konkursiks Münchenis. Kas teda toetatakse? Kes teda toetab? Vahest peaksime otsima võõrsil ühe linna, mis suudaks kammerorkestrit ülal pidada. Spivakovi, Issakadze, Bašmeti orkestrid on koos peredega läinud läände. Eestist on lahkunud paarkümmend paremat keelpillimängijat, võttes vastu tulusa töökoha mujal (kuupalk 20—30 tuhat Eesti krooni!). Mina olen juba nii vana, et teen muusikat enda lõbuks. Meelsamini musitseerin üldse kodus, siis pole rambipalavikku. Ent ma olen mures noorte võimekate inimeste pärast, kellele peame leidma võimaluse end teostada. Siin on ainsaks mõõdupuuks professionaalsus, mitte tutvused, mood ja momendivajadused. Me ju tahame olla kultuurrahvas?!

MORAALI ASEMEL

Kui muusikud tõesti ühineksid, moodustaksid liidu ja ütleksid, et nad esinevad ainult teatud tingimustel, ei lase ennast alla hinnata, siis ehk midagi muutub. Või on hoopis nii, et ikka ilmub mõni kehvem kuju, kes nõustub mängima väikese tasu eest... Kardan, et kvaliteet ei huvita kedagi.

Üles kirjutanud
KRISTEL PAPPEL

ENNEKUULMATUD LOOD

21. augustil pakuti Tallinnas Gildi saalis radikaalset vaheldust tavapärasele kammermuusikale. Šveitsi duo HILDEGARD KLEEB (klaver) ja ROLAND DAHINDEN (tromboon) esituses kõlasid Šveitsi ühe huvitavama noorema põlve helilooja, Zürichi konservatooriumi teooriaprofessori Thomas Mülleri uhiuus "Minek" (1992), viimastel aastatel maailmas laialt tuntuks tõusnud USA helilooja Christian Wolffi "Ruth" (1991) ja kaks duo enese ühiskompositsiooni —"Sekvents" (1991) ja "Mägi" (1990). Kontserdi teise poole täitis Kölnis tegutseva hispaanlanna, XX sajandi ühe ekstsentrilisema muusikauuendaja Mauricio Kageli õpilase Maria de Alveari oopuse "Põhja puule" ("Al Arbol del Norte", 1992) esiettekanne. Kõik need teosed ei olnud Eestis varem kõlanud, enamgi, ka ühegi autori looming seni mitte.

Kleebi ja Dahindeni mäng oli täpne, pühendunud, sädeleval tasemel, ka keerukates kohtades kõrgel üle kokku- või äramänguvaevast, muusikud ulatusid puudutama vormijoonte ja helitekstuuri suuri ühtekuuluvusi ning varjatud hoovusi. Tegemist ongi uue muusika väga tunnustatud interpreetidega, kel noorusele vaatamata nii duona kui solistidena mahukas ülesastumiskogemus tähtsamatel nüüdismuusika foorumitel. Paljude spetsiaalselt neile kirjutanud komponistide seas on John Cage ("TWO^5", 1991), Morton Feldman, Kurt Schwertsik.

"Põhja puule" sündis eritööna duo Eesti- ja Soome-reisiks. Maria de Alveari loomingus on peale hispaania vaimuliku muusika ja *flamenco* mõjude olulisel kohal rituaalsed elemendid. Püha teatrit sai näha ka esmaesitatud loos. Autor ümbritses musitseerimispaiga maagilise ringiga autentsetest põhjamaistest ("Estonia" kontserdisaali esisest pargist korjatud, pärast tagasi viidud) oksaraagudest ja asetas klaveri ette põleva küünla ning (vaimude?) söömaaja. Gildi saalis kõlas vaid pool umbes 80-minutisest teosest, siiski viis see, nagu autor pärast selgitas, "Kalevala" lugemise ja Kölnis läbi elatud viimase 200 aasta esimese maavärina meeleoludes spontaanselt sündinud muusika kuulajad vangina kaasa. Nagu ajast kõrvale asetunud korduvmaterjalid olid esitajatel sugestiivse katkematusega koos hoitud, sisendas ruttamatu ränd ohtlikele heakõladele avaruskujutelmi, kauguste rahu.

Foto: kalju suur

Paremalt M. de Alvear, H. Kleeb ja R. Dahinden

Õnnestunud õhtu sai teoks Šveitsi kultuurifondi "PRO HELVETIA" suuremeelsel kaasabil. Hildegard Kleeb ja Roland Dahinden on Tallinnas varemgi esinenud, ka džässmuusikuna edukas Dahinden Džässi- ja bluusipäevadel, Kleeb väikese *performance*'irühma koosseisus Kunstimuuseumis. Lubati tulla taas, siis juba kavas ka eesti uudisloomingut.

MADIS KOLK

"PEAN ISE HEA SEISMA, ET SAAN SIIN TÖÖD TEHA"

INTERVJUU TÕNU KALJUSTEGA

Tänaõhtuse kontserdiga avab Eesti Filharmoonia Kammerkoor Tõnu Kaljuste juhatusel uue hooaja ja uue kontserdisarja "MISSA NIGULISTES". Kui koor oli veel puhkusel, veetis dirigent terve kuu Hispaanias, töötades Maailma Noortekooriga (*World Youth Choir*). See, neljandat suve Rahvusvahelise Koorimuusika Föderatsiooni eestvõttel kokku kutsutav koor ühendas tänavu 94 lauljat (sh. 7 Eestist) 25 riigist. T. Kaljuste juhatusel valmistati ette *a cappella* kava (F. Martini Missa, V. Tormise "Tornikell minu külas", "Vistel-vastel", "Virmalised", "Jaanilaul" ja "Raua needmine"), millega anti 26. juulist 8. augustini kaheksa kontserti Kataloonia festivalidel (ka Menorcal ja Mallorcal) ning mille "Bohemia Records" ka plaadistas. 19. ja 23. juulil esines koor koos "Jeunesses Musicales'i" maailmaorkestriga, juhatas E. Mata. Teine kontsert orkestriga, *Gala Olímpica* Barcelonas, kuulus olümpiamängude kultuuriprogrammi nagu ka 3. augusti *a cappella*-kontsert.

Suvi Hispaanias ja algav hooaeg ongi teljeks vestlusele TÕNU KALJUSTEGA.

Foto: TÕNU TORMIS

Eesti Filharmoonia Kammerkoor uue hooaja hakul.

Kuuldavasti oled olümpia- ja muid Hispaania-muljed juba jaganud. Piirdugem siinkohal siis muusikaga. Kuidas selline kirju seltskond laiast maailmast kokku kõlab?

Tänavust peeti nelja aasta kõige paremaks koosseisuks ja see oli tõepoolest eeskujulik. Muidugi, kui teisel töönädalal koori oktettidesse lõin, et igaüks oma partiid Missas üksi laulaks, tuli ka imelikke asju välja. Need üksikud lauljad jäävad kohalike kooriühenduste või mõne dirigendi südametunnistusele: ju testiti eri maades erinevalt. Eestis tegime valiku ausalt, koosseis tuli tugev nagu ka Rootsist ja Kesk-Euroopast — siit moodustus omamoodi tuumik. Ja üldpilt, 94 lauljat koos, oli väga hea.

Mäletan su elevust pärast tööd *Europa cantat'iga*, kellele sa mõne aasta eest Tormise "Raua needmist" õpetasid. Vist oli see su esimene kokkupuude rahvusvahelise lauljaskonnaga. Kas nüüd, mil sul selletaolisi kogemusi õige mitu, pakkus Hispaania siiski midagi uudset?

Oli puhkus... Repertuaar oli ju tuttav, ka Martini Missa olin korraks oma kooriga läbi teinud. Aga eks kommunikatsioon eri kultuuridega ole põnev. Muusikahariduslik tase on küll jõudnud sinnamaani, et koorid on kõigeks võimelised: keelepiirid ei takista enam muusika tegemist. Olen seda kogenud Norras ja Kanadas, Rootsis ja USA-s, kuhu samuti eesti repertuaari kaasa võtsin. Kui tehniline tase on taga ja foneetilisi märke osatakse lugeda, ei ole mustahes muusika ettekandmine enam probleem. Eriti, kui tegemist hea muusikaga, määrab see kõik.

Ütlesin küll, et Hispaania oli puhkus, aga tegelikult — kõige tavalisem töö. Mulle pakutakse lepingut, tingin endale sobivad klauslid ja töötan nagu tavaliselt. See, et sain pere kaasa ja nii üle viie aasta nendega kuu aega järjest koos veeta, oli mugavus, mida varem pole ette tulnud. Ja niisuguseid tundeid nagu Mallorcal ei ole ka varem kogenud. Päike! Sinna tahaks küll tagasi. Kutsuti ka, Hispaania kooridega suurvorme tegema.

See on üks kindlamaid tõendeid, et sul oli edu. Nagu ka Tormisel, kelle teosed oma löövust juba paljudes maades tõestanud. Siiski pakub huvi, kas maailmakoor tuli kergesti tema mõtetega kaasa.

Et lähtusime õige kaugest kultuurikihist, mida need lauljad üldse ei tundnud, oli vaja koos noortega mõtiskleda, mispärast inimene üldse laulab, kas laulmine on maailma eri paigus ühesuguse tähendusega jne. Tuli veidi viidata hääletekitamisele eelkristlikus kultuuris ja mõista anda runolaulu tagamaad — mitte ilutsemine, vaid elamisviis soome-ugri šamanistlikus kultuuris. Aga et mõtlemislaad omaks võtta, siin teeb kõige parema töö siiski aeg. Osa koorist oli tunamullu koorimuusika sümpoosionil Rootsis "Raua needmist" juba teinud, aga siis nende endi sõnul teost mõistmata. Nüüd jõudis mõte pärale. Ja see pole ainult seletamise vili. Inimene ühes oma reflekside ja kogemustega oli maailmakooris nii erinev ja see, milline kultuuripinnas teda puudutab, väga individuaalne. Mulle avaldasid need nähtamatud protsessid muljet.

Kõige jõulisemalt avanes Tormise fenomen seekord laulu "Tornikell minu külas" esituses. Teatavasti valmis teos 1978. aastal kontserdireisiks mahajäetud kirikutesse. See algab tekstiga: "Nii palju, kui maa pealt võib näha, näen mina oma külast kõiksust, sest mina olen seda kasvu kui mu nägemine, ja mitte seda kasvu, kui pikk ma olen..." Katalaani keeles laulduna sobis see väikese küla tunne sinna suurepäraselt, sest Kataloonia elab läbi neidsamu protsesse. Loomulikult ei ole pinged seal niisugused, nagu olid meil.

"Tornikella" lugu oli mullegi emotsionaalselt väga tähtis. Eri Klas meenutas Barcelonas esiettekandeaegset erutust Pühalepas, mil meie kontserdireis "ebasoovitavaks" tunnistati ja lindidki ER-is hävitati. Ja nüüd kerkis see laine omamoodi: 25 maa noored laulavad katalaani keeles Tormise teost, millel on portugali luuletaja tekst (mis eesti keeles olemas tänu Ain Kaalepile) ja Lääne-Eesti paikkondade rahvaviisid sees. Kultuurisündmus!

Publiku olevat eriliselt üles kütnud ka galal esitatud "Raua needmine"?

Seal pandi meid raskesse olukorda: see oli ainus *a cappella* lugu sümfooniakontserdil. Et suures Liceu teatris mõjule pääseda, pidanuks lava olema puhas ja koor rambis. Kuna see polnud võimalik, paigutasin koori nii nagu orkestri: sopranid I viiuli, aldid II viiuli, tenorid viiola ja bassid tšello kohtadele. 94 inimest — nagu suur sümfooniaorkester ja mina trummiga ees. Uskumatu, et koori kõla võib nii muutuda, kui lauljate vahele tekib suurem ruum. Efektne!

Sundseis viis sind siis heale mõttele?

Jajah. Siin kulus see marjaks ära, seda enam et koori ja orkestri vahel tekkisid algul väikesed pinged. Korraldajad kamandasid ka, et kõigepealt tulevad lavale muusikud ja siis... koor. Hoiak, et koor on sekundaarne, on ju orkestrantide seas tavaline. Tegelikult oli koor kvaliteedilt paremgi kui orkester; kui nad meid kuulsid, muutuski suhe kardinaalselt.

Püüan siinseski muusikaelus hoida terviklikku, professionaalset õhkkonda eri žanride vahel. Me liigume Eesti Kammerfilharmoonia loomise poole.

Sellest oled varemgi kõnelnud. Kaugele olete jõudnud?

Mulle meeldiks praegu sellest vaikida. Kui edeneb, saab sellest kuulda kontserdisaalis. Mingisugust ajakirjanduslikku survet pole tarvis: pideva finantsilise nutulaulu taustal võib mõte uuest ühendusest tekitada vaid paksu verd. Ehkki oleme oma arengus sealmaal, et kui meid siinsesse muusikaellu vajatakse, siis oleks see loogiline samm teel, mida käime.

Praegune elu ongi kunstirahvast pannud kahtlema, kas neid siin vajatakse. Kas sina tunned end oma kooriga vajalikuna?

Ma pole sellele mõelnud, kas meid vajatakse, ja keegi pole seda ka öelnud. Aga ma ise vajan tööd ja pean hea seisma, et saan siin seda teha. Kui siinne töökorraldus ei soosi arengut, siis loomulikult leian mujalgi rakendust. Aga täis vereringe ja tasakaal püsivad ikka kodus, oma keelkonnas ja piiris, kus oma kultuuri teisedki ilmingud sünnivad. Siin kogud mõtet ja jõudu, mida mujalt lihtsalt ei leia. Ega kodus saa vaid tolmu pühkimas käia... Tuleb otsustada, kas siinset muusikaelu elada või olla kodus gastrolöör. Mul ei olegi selge, missugused foorumid meil kultuuristrateegilisi asju otsustavad.

Kõrvalt paistab, et oled enda ja oma koori asju üsna kindlalt ise otsustanud?

See on õnn jah. Kui ma Rootsi Raadio kooriga võin võtta lihtsalt partituuri, mis mind huvitab, ja kohe, raskusastmele mõtlemata, ka teostada, siis oma kooriga arutan, kui palju proove see võtab ja kas teos on koori vokaaltehniliseks arenguks sel hetkel vajalik või mitte. Loomulikult pean repertuaari ise järjestama ja kontserdireisid muu tööga tasakaalustama. Raadiokoor nii vaba ei ole. Võib-olla on see kontsertkoori eelis.

Aga mikrofoni ette pääsemine on jälle teile raskem?

Jäädvustamine muutub nüüd aktuaalseks, sest kooril tekib niisugune kõla, mida tahad lindilt kuulata. Varasemad salvestused küll kõlarahuldust ei pakkunud, aga digitaaltehnika lubab moonutusteta häält nautida. Üldse hakkame jõudma sinnamaale, et koori arenguloos langeb kõik ühte punkti kokku: liikumisvabadus, koori ja ka tehnika tase. Nii tekib tõesti tahtmine pika aja töö vilja lindistada ja plaadistada. Rõõmustavalt on ka *ECM* huvitatud edasisest koostööst.

Niisiis ei jää "Unustatud rahvad" laserplaadil meeldivaks erandiks? Sellele antud kõrghinnangust on juba kirjutatud, lisada võib, et mainekas plaadiajakiri "The Wire" tunnistas oma juulinumbris selle parimaks plaadiks.

Niisugused reageeringud on paratamatult äratanud huvi ka Tormise muu loomingu vastu. Samuti on plaan plaadistada Arvo Pärdi töid. Need on kaks eesti heliloojat, kellega oleme rohkem tegelnud. Muide, oktoobris läheme Berliini: Pärt kutsus meid "Te Deumi" laulma. Ja järgmise kooriaasta suurimaks ürituseks on III ülemaailmne kongress Vancouveris; 15 koori hulgas, kes sinna kutsutud, oleme ka meie. Oodatakse Tormise-programmi koos teiste eesti autoritega ja Bachi — Pärdi kava.

On Filharmoonia Kammerkooril sel hooajal teisigi kontserdireise?

Oktoo[illegible] esineme veel Norras, Saksamaal ja Prantsusmaal. Detsembris osaleme Espoo rahvusvahelises koorifestivalis ja laulame Soomes Händeli "Messiat". Veebruaris läheme peaaegu kuuks Austraaliasse, kus esineme koos Praha kammerorkestri ja Austraalia kammerorkestriga. Kui tavaliselt teeme turnee 1—2 kavaga, siis see sõit on nii seatud, et saame kohapeal orkestriga proove teha ja eri festivalidel päris palju teoseid ette kanda.

Raha?

Enamasti maksavad kutsujad. Vaid Vancouveri jaoks loodame valitsuse ja sponsorite abi. See on rohkem eesti kultuuri prestiiži asi, kas saame sellisel foorumil esineda või mitte.

Mida nende reiside vahel kodupublikule pakkuda jõuate?

Täna alustame sarja "Missa Nigulistes" — iga kuu viimasel reedel kell seitse õhtul esitame ühe *a cappella* missa. Järgmisel poolaastal soovime laulda kogu Tormise kooriloomingu — sellest tuleb sari "Tund Tormisega". Aga suurimaks tööks selgi hooajal jääb Bach. Oleme jõudmas tema suurvormideni. "Jõuluoratooriumi" kolm osa esitame jõulude ajal ja kolm uuel aastal. Suurel reedel laulame "Johannesse passiooni". Siin kõigist kavatsustest • rääkides tunnen, et hooaeg tuleb koorile kaunis.

Üles kirjutanud TIINA MATTISEN

JAAN KAPLINSKI

VASAKUD JA PAREMAD

(Algus eelmises "Sirbis".)

PAREMPOOLSEID ISELOOMUSTAB

väiksem kalduvus teoretiseerida ja filosofeerida. Maailm ei tundu neile mõistatusena, mis tuleb lahendada, või veana, mis tuleb parandada, vaid tegevusväljana, kus end teostada. Parempoolsed on palju enam praktikud kui vasakpoolsed.

Vasakpoolsed ei ole reegline majanduspraktikud, kuigi võivad olla majandusteadlased. Eriti kodus on vasakpoolsed aga sotsiaalküsimustes ja filosoofilise kallakuga distsipliinides. Et nad ei ole maailmaga, ühiskonnakorraldusega tervikuna rahul, on nad teinud hoopis suurema pingutuse maailma mõistmiseks ja teede leidmiseks, kuidas [illegible]lma parandada, muuta inimesele sobiva[illegible]

Nii tuleb muidugi ka vasakpo[illegible]sete taotlusi lugeda isiksusekesksekteks: nende õilis eemärk on olnud luua selline ühiskond, kus inimisiksus kõige täielikumalt areneda saaks. iseasi on muidugi, kas ja kuidas see neil välja on tulnud. Vasakpoolsuse kõige mõjuvamaks kriitikaks jääb vist ikka tõdemus, et täiuslikku, inimisiksusele kõige sobivamat ühiskonda ei saagi olla, sest inimisiksused on nii erinevad.

Ühiskond, kus sulased end hästi tunnevad, ei ole peremeeste meelest sugugi nii hea ja vastupidi. Ühiskond, kus hästi hoolitsetakse immigrantide eest, on põliselanike meelest ebaõiglane ja vastupidi. Vasakpoolsed ei ole alati näinud inimeste ja inimrühmade huvide erinevuse ja vastakuse kogu ulatust. Nad on püüdnud neid huvisid lepitada, inimest kasvatada. Selle tulemus võib aga vahel olla oodatule isegi vastupidine. Kes tahab olla kõigile meeltmööda, võib lõpuks ärritada kõiki. Midagi sellist on ilmselt juhtunud Lääne- ja Põhja-Euroopa sotsiaaldemokraatidega.

ÜKS VASAKPOOLSUSE PARADOKSE ON SEE,

et peab üle võtma ja juhtima ühiskonda, mis on kaldu paremale, on kujunenud kapitalismi, eraomandi ja rikastumisstiimuli valitsedes, nende kujundatud kultuuris. Võimule tulnud vasakpoolsetel on kaks äärmist võimalust: kas püüda kapitalistlikus maailmas kujunenud väärtusi radikaalselt muuta või nendega leppida. Esimesel juhul peavad nad selleks, et võimul püsida ja oma eksperimenti jätkata, kehtestama dikatatuuri. Teisel juhul peavad nad valijaskonna toetuse saamiseks selle ära ostma palgatõusu, sotsiaalkindlustuse ja muude hüvedega. See on tohutult suurendanud ebatootlikke kulutusi ja muutnud sotsiaaldemokraatide valitsetud riikide majanduse vähem efektiivseks. Ühiskonna põhjalik uuendamine ei ole sotsiaaldemokraatia meetoditega ilmselt võimalik. See ei ole õnnestunud ka teisiti, diktatuuri ja terroriga. Siit on parempoolsed muidugi teinud üsna loogilise järelduse: vasakpoolsus on utoopia, see suubub kas reformitud heaoluühiskonda-kapitalismi või verisesse totalitarismi, mis on nii ebainimlik kui ka majanduslikult ebaefektiivne.

Sel kombel ei ole vasakpoolsed osanud kuigi hästi ette näha oma tegude kaugemaid tagajärgi. See ei ole aga nende privileeg. Võib-olla on nüüdisaja parempoolsetel, keda iseloomustab vastumeelsus filosoofilise mõtlemise vastu, niisuguseid äpardusi olnud rohkemgi. Ronald Reagani katse uuendada USA-d, lähtudes uusparempoolsetest põhimõtetest ja keskklassi huvidest, võib pikemas perspektiivis viia ühiskonna lõhenemisele ja Ameerika allakäigule, mille märke on paljude vaatlejate meelest selgelt näha.

Uusparempoolsuse taustal võiks ehk eristada kaht jõudu. Ühelt poolt on siin ettevõtjad, keda häiris see, et heaoluühiskonna bürokraatia piiras nende kasumeid ja tegutsemisvõimalusi ja raskendas konkureerimist Ida-Aasia tõusvate maadega, kus sotsiaalhoolekanne on hoopis madalamal tasemel. Teine jõud, mis tõi võimule Reagani ja Thatcheri, oli väikese inimese frustratsioon, kes tundis end ikka enam ahistatuna, ikka enam kruvikesena suures bürokraatlikus masinavärgis, kus tal oli ikka vähem võimalusi eneseteostuseks. Neil inimestel oli vana hea kapitalismi nostalgia, nad lootsid, et siis, kui riik vähendab makse ning ei hoolitse nii ennastsalgavalt laiskade ja santide eest, saavad ettevõtlikud inimesed jälle paremaid võimalusi raha teha. See oli omamoodi protest maailma muutumise vastu aina organisatsioonikesksemaks. Paraku ei muutnud parempoolsete võimuletulek suurt midagi. Kuigi püüti kärpida riikliku bürokraatia võimu, ei tehtud midagi suurte majandusorganisatsioonide, korporatsioonide vastu, mis ahendavad väikese inimese eneseteostusvõimalusi samamoodi kui riigibürokraatia. parempoolsed aitasid kaasa võimu üleminekule riiklikelt struktuuridelt multinatsionaalsete ja supranatsionaalsete struktuuride kätte, ei toonud seda aga sugugi väikesele inimesele lähemale. See-asemel et saada rohkem omanikuks, on väike inimene muutunud veel rohkem võlgnikuks.

Nõnda on mõlemad, nii vasakpoolne kui ka parempoolne ideoloogia, tegelikult osutunud ahtaks ja poolikuks maailma väljakutse ees.

POLIITILISTE IDEOLOOGIATE JA MAAILMA VAHELE ON TEKKINUD LÕHE.

Poliitiline teater on kaotanud olulise osa oma tähendusest. On sündinud väga tõsiseid probleeme, millele ei paku selgeid lahendusi ei parem- ega vasakpoolsed. Selliste hulka kuulub suurem osa globaalprobleeme, nagu demograafiline plahvatus, kliima muutumine inimtegevuse toimel, arengumaade vaesumine jne. Et need probleemid on enamasti selgelt ökoloogilise taustaga, seotud inimese ja looduse vahekorraga, on viimastel aastakümnetel tõusnud esile uusi poliitilisi liikumisi, mis selgesti ei ole ei parem- ega vasakpoolsed, ei punased ega valged, vaid rohelised. Nende põhitaotlus on otsida lahendusi ökoloogilistele probleemidele.

Roheline liikumine on tõmmanud ligi õige mitmesuguseid inimesi, kellele praegune elu ja ühiskond mingil põhjusel ei meeldi, nii on sellest saanud omamoodi universaalne protestiliikumine. Kuid roheliste põhitaotlused on siiski kitsamad — teadvustada inimkonnale praegune ökokriis ja aidata leida teed ökokatastroofi vältimiseks.

Võimaluste poolest on roheline lähenemine poliitikas siiski kõige avaram. Esimest korda püütakse otsuste tegemisel arvestada kõige laiemat konteksti, ka inimeste mõju loodusele ja looduse kaudu tagasi inimesele. Roheline lähenemine annab esimest korda poliitikutele võimaluse mõelda süsteemselt. Ei majandus ega ühiskond ole täielikud süsteemid, sest kumbki ei arvesta laiemat, ökoloogilist konteksti. Nii võikski rohelise poliitika teoreetiliseks taustaks olla süsteemianalüütiline lähenemine, mida on globaalprobleemidele sobitanud näiteks Rooma klubi. Paraku ei ole rohelised seda võimalust seni eriti palju kasutanud, eelistades emotsionaalset lähenemist ja loosungeid.

Nii on ka roheliste poliitikas ilmsiks tulnud

KAKS MEIE AJA POLIITIKA PÕHIVASTUOLU.

Üks neist on vastuolu igasuguse poliitilise ideoloogia primitiivsuse ja maailma aina kasvava keerukuse vahel. Keerukas, loodusest ja tehismaailmast koosnevas maailmas orienteerumine, veel enam selles toimuvate protsesside juhtimine, poliitiliste otsuste tegemine nõuab hoopis suuremaid teoreetilisi teadmisi, kui poliitikutel on.

Teine, sellega seotud poliitika põhivastuolu on vastuolu demokraatia ja elitarismi vahel. Demokraatlikus ühiskonnas võtavad poliitiliste otsuste tegemisest osa kõik kodanikud, seega nõuab demokraatia inimestelt eriti palju teadmisi ja otsustusvõimet. Seda ei ole aga kõige arenenumates demokraatiateski, rääkimata posttotalitaarsetest Ida-Euroopa maadest või arengumaadest. USA-s on maailma võimsaim teaduspotentsiaal, kuid ka üllatavalt suur kirjaoskamatute hulk — üle 12% täiskasvanutest, mis muidugi räägib sellest, et sealne ühiskond ei saa käituda päris ratsionaalselt.

Alternatiivina demokraatiale on muidugi olemas avalik või varjatud elitarism. See tähendab, et keerulisi otsuseid teeb kitsam rühm asjatundjaid; neid otsuseid kas varjatakse rahva eest või serveeritakse sobivas soustis, et saada neile rahva toetus. Niisugune elitarism on läänemaailmas laialt levinud ja pole tundmatu ka noore Eesti Vabariigi poliitikas — mõtleme näiteks rahareformi läbiviimisele. Tema voorus on see, et enamasti on asjatundjad olulistes asjades küllalt ühte meelt. Nende otsuseid ei mõjuta kuigi palju parteiline kuuluvus ja ideoloogia. Elitarismi puudus on aga selles, et ta süvendab ohtlikult lõhet valitsejate ja rahva vahel, muudab demokraatia halvemal juhul demokraatia paroodiaks, laadaks, kus osavad poliitikud müüvad inimestele oma ideid lahjendatult ja suhkrudatult, et nende varjus ise teha, mis nad soovivad.

Osa rahvast võib säärase tööjaotusega leppida, osa aga pöördub rahuolematuna äärmuslaste või siis populistlike alternatiivparteide poole nagu viimati Rootsis või Itaalias. Ent loomulikult ei suuda nemadki pakkuda palju muud kui traditsioonilised parteid. Päästvad lahendused ei saa olla lihtsad ja enamasti ka mitte meeldivad.

Ligemale võimalikele lahendustele aitaks meid ehk ainult rahvahariduse, nii laste kui täiskasvanute koolitamise tõstmine senisest kõrgemale tasemele, inimeste hoopis parem ettevalmistamine demokraatiaks. Siia kuulub ka väärtkirjanduse, probleemraamatute muutmine kättesaadavaks, televisiooni ja raadio muutmine meelelahutus- ja reklaamivahendist haridusvahendiks. Siia kuulub ka selline ebakonventsionaalne abinõu kui "teadliku kodaniku palk", s.t. hüvitus hariduse omandamise eest, mis lubab inimesel teadlikumalt osa võtta demokraatlikust protsessist.

Viimase aja arengusuunad Põhja-Ameerikas ja Euroopas ei anna aga palju alust loota, et ühiskonna haridustaseme tõus oleks lähitulevikus võimalik. Uusparempoolsus on hariduse muutnud elitaarsemaks, kättesaadavamaks vähestele, massikommunikatsioonis domineerivad harivate materjalide asemel reklaam ja ajaviide. Inimest ei kasvatata kodanikuks, vaid ajuvabaks tarbijaks, teda juhitakse eemale ratsionaalsusest. Needsamad tendentsid on olemas ka Eestis.

Jääb üle vaid

LOOTA MÕISTUSE, RATSIONALISMI LÄBIMURDELE POLIITIKASSE.

Kas see tuleb uuenenud, kriisi ja enesekriitika läbi teinud sotsiaaldemokraatia ja ökoloogilise suuna liidu kaudu, ebakonventsionaalsete kolmanda tee (või kesktee) parteide tugevnemise kaudu või kuidagi teisiti, on raske ennustada. Tundub küll vähem tõenäone, et läbimurde teeksid end parempoolseks kuulutavad jõud. Selleks on nad liiga rahul läänemaailma ja iseendaga. Neil on ka liiga vähe arusaamist globaalprobleemide ulatusest ja sügavusest ning nende mõtteviis on liiga kinni minevikus, vanades heades aegades, kuhu teadlikult või alateadlikult otsitakse tagasiteed. Paraku ei vii see, kui me püüame mõelda ja tegutseda nii nagu vanaisad, meid ligemale vanaisadeaegsele maailmale, oli see siis meeldivam praegusest või ei. Pöördumine läänemaailma traditsiooniliste väärtuste ja vabama ettevõtluse poole ei muuda vett, õhku ja maad puhtamaks ega aeglusta rahvastiku kiiret kasvu maakeral. Meie vanaisade aegu tuli siin planeedil ühe inimese kohta 7—8 hektarit maismaad, nüüd ainult 3 hektarit. See on üks paljudest faktidest, millest poliitikud kalduvad mööda vaatama. Meie lapselaste eluajal on inimese kohta Maal vaid 1,5 hektarit maad. Eestis on praegu ühe elaniku kohta *ca* 3 hektarit maad, ühe eesti soost elaniku kohta 5 hektarit. Eesti saatuse, näiteks rahvusriigi võimalikkuse siin, määrab ilmselt suuresti selle arvu dünaamika.

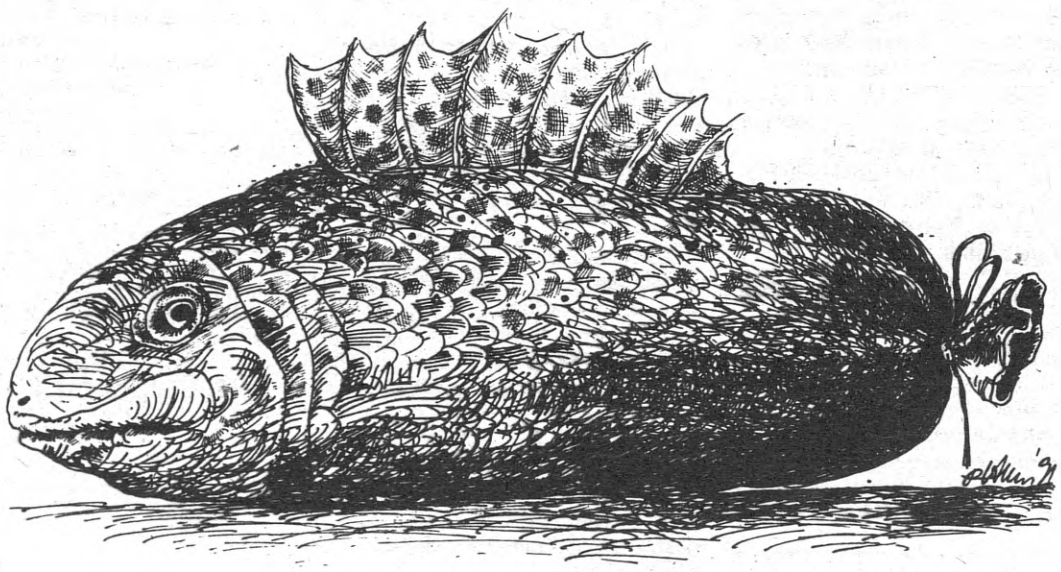

REIN LAUKS

"Sirbi" toimetus võtab REKLAAMI ja KUULUTUSI vastu iga päev kl. 11 — 15. Tel. 60 17 03.

NB!

"ESTONIA" TEATER

Hooaja avaetendused

Reedel, 4. IX kl. 19 **avameelne teater**; laup., 5. IX kl. 19 **"Armujook"**; pühap., 6. IX kl. 18 **"Kevade"; esmasp., 7. IX kl. 19 "Armujook"; kolmap., 9. IX kl. 19 "Krahvinna Mariza"**; neljap., 10. IX kl. 19 **"Paquita", "Väike sümfoonia", "Võlumandariin"**; reedel, 11. IX kl. 19 **"Madam Butterfly"**; laup., 12. IX kl. 19 **"Paquita", "Väike sümfoonia", "Võlumandariin"; pühap., 13. IX kl. 12 "Pipi Pikksukk"**, kl. 19. **"Armujook".**

NOORSOOTEATER

Hooaja avaetendused

Kolmap., 2. IX kl. 17 **"Matuskonverents"** (hooaja avalik avamine teatri uuel suurel laval, Lai tn. 19/21, osalevad kõik NT näitlejad, juurdepääs tasuta); neljap., 3. IX kl. 19 **"Rahvasõbra tagakiusamine ja tapmine..."** (väikeses saalis); reedel, 4. IX kl. 19 **"Rahvasõbra tagakiusamine ja tapmine..."** (väikeses saalis).

EESTI RIIKLIK NUKUTEATER

Vabaõhuetendused teatri õuel: reedel, 28., laup., 29. ja pühap., 30. VIII kl. 17 **"Udumäe kuningas".**

RAT "VANEMUINE"

"VANEMUISE" KOHVIKU TERRASSIL: 2., 3. ja 4. IX kl. 21 **napoli laulude õhtu "O sole mio".**

PÄRNU TEATER "ENDLA"

Laup., 29. VIII, pühap., 30. VIII, esmasp., 31. VIII kl. 19. 30 **"Epp Pillarpardi Punjaba potitehas"** (ärklisaalis); neljap., 3. IX kl. 19 **"Epp Pillarpardi Punjaba potitehas"** (Tartu Noortemajas "Sõprus").

EESTI KONTSERT

"Eesti Kontsert" palub vabandust ja teatab, et kontserdisarja "Missa Nigulistes" kontsertide algus on kell seitse õhtul.

NIGULISTES: reedel, 28. VIII kl. 19 **kontserdisarja "Missa Nigulistes" I kontsert.** Eesti Filharmoonia Kammerkoor, dirigent Tõnu Kaljuste. Kavas Frank Martini Missa kahele koorile; laup., 29. VIII kl. 11. 30 **muuseumi muusikatund: Annika Ollinkari** (metsosopran, Soome), **Matti Oikarinen** (orel, Soome), **Peeter Paemurru** (tšello). Kavas Bach, Händel, Mendelssohn, Bartholdy, Rossini.

STATE CONCERT ORGANISATION

EESTI KONTSERT

kuulutab välja konkursi

MUUSIKATOIMETAJA

ametikohale.

Avaldus esitada "Eesti Kontserdi" sekretariaati hiljemalt

4. septembriks.

VANALINNA LUUD

HOOAJA AVAETENDUSED

septembris

Õpetajate Majas (Raekoja pl. 14):

12., 25. sept. kl. 19 **"Põgenemine"**,
13., 18. sept. kl. 19 **"Mis te norutate!"**,
19., 20., 27. sept. kl. 19 **"Riviera"** (19. sept. esietendus).

Sakala keskuses (Sakala tn. 3):

15., 22., 26., 30. sept. kl. 19 **"Meie, patused"**,
16., 23., 29. sept. kl. 19 **"Küürakas"**,
17., 25. sept. kl. 19 **"Kallimast kallim"**,
18,. 24. sept. kl. 19 **"Vaene Piero"**.

3. septembrist pääsmed müügil vanalinna kassas, Kullassepa 2, 10 päeva enne etendust. Kassa lahti kl. 13—18, tel. 44 25 25, pühapäeval kinni. Pääsmete müük ka pool tundi enne etenduse algust kohapeal.

Teave ja ühistellimused tööpäevadel kl. 10—16 Sakala tn. 12-1, tel. 44 84 08.

NB! Alates oktoobrist saab meie etendustel jälle käia ka KUUPILETIGA!

REEDESTI REEDENT

KUNSTIHOONES (Vabaduse väljak 6) **näitus "Eesti tarbekunst 1992".** 30. aug. viimast päeva. Avatud E kl. 12—18, K—P kl. 12—19.

KUNSTIHOONE GALERIIS (Vabaduse väljak 8) **Valeri Vinogradovi** tööde näitus.

KUNSTIHOONE GALERIIS "LUUM" (Harju tn. 13) avatakse 28. aug. kl. 16 **Yngve Zakariase** näitus "Stücke und Trucke".

LINNAMUUSEUMIS (Vene tn. 17) on vaadata **püsiekspositsioon "Tallinn 1700—1918", näitus "Naise ilu saladus", "Tallinna väiketöökodade ja Joh. Lorupi kristall 1930—1940" ja "Käsitöökojad Tallinnas 19. saj. kuni 20. saj. I pooleni".**

AJALOOMUUSEUMIS (Pikk tn. 17) **püsiekspositsioon "Eesti ajalugu XIX saj. algusen".**

MEREMUUSEUMIS (Pikk tn. 70) **"Art Marine '92":** Roman Matkiewiczi trafalgraafika ja marinistlikud karikatuurid.

KIEK IN DE KÖKIS (Komandandi tee 2) **Taani fotokunstniku Jo Selsingi fotonäitus ning Islandi tekstiilinäitus.** Avatud T—R kl. 12—17.30, L ja P kl. 12—16.30.

LASTE LOOMINGU MAJAS (Kuninga tn. 6) **Tallinna lastekunstikoolide lõputööde näitus 30. aug. viimast päeva.**

A. H. TAMMSAARE MEMORIAALMUUSEUMIS (Kadriorus, Koidula tn. 12-a) **kirjaniku viimane korter ning püsiekspositsioon elust ja loomingust; Silvi Väljali suvepildid (pastell ja graafika).**

EESTI TERVISHOIUMUUSEUMIS (Lai tn. 30) Ungari kunstniku **Arpád Szabadosi** tööde näitus.

TARTU KUNSTIMUUSEUMIS (Vallikraavi tn. 14) **Villem Ormissoni 100. sünniaastapäeva näitus ning Adamson-Ericu maalide näitus (TKM-i kogust).**

TARTU KUNSTNIKE MAJAS (Vanemuise tn. 26) **tarbekunstnike grupinäitus.** Avatud kl. 11—18, teisip. suletud.

KIVISILLA PILDIGALERIIS (Raekoja pl. 18) **eesti kunsti ainuke püsiekspositsioon "Tartu maal" ja rootsieestlasest maalija Juhan Nõmmiku (1902—1975) mälestusnäitus.**

EESTI RAHVA MUUSEUMIS (Tartu, Veski tn. 32) **näitus "Pärnumaa rahvakunst".**

O. LUTSU MAJAMUUSEUMIS (Tartu, Riia tn. 38) **Tartu Laste- ja Noortemaja õpilastööde näitus.**

EESTI KUNSTIMUUSEUMI JÕHVI FILIAALIS (Jõhvi Kultuurikeskuses) **näitus "Eesti eksliibrised", Olev Soansi kultuuriloolised kaardid, sõpruslinnade Outukumpu ja Kohtla-Järve kunstnike loomingulise laagri aruandenäitus, fotoklubi "Viru" väljapanek "Näitusega Saksamaal" ja Kohtla-Järve 1. kooli õpilaste tööd.**

NARVA KUNSTIGALERIIS (Linnamuuseumi filiaal, Kommunaari tee 21) **näitus Lavretsovide muuseumi kogudest, "Eesti maal" (1930.—1940. aastad; EKM-i kogudest), tarbekunstinäitus (T. Beljajeva, L. Mornova), kohalike kunstnike tööde näitusmüük ja püsinäitus Aleksandr Morejevi loomingust.**

MAARJAMÄE LOSSIS (Pirita tee 58) näitused **"Norra puukirikud", "Relvameistrite töid sajandite läbilõikes Eesti Ajaloomuuseumi kogudest" ja "Ebatavalisi esemeid XIX saj. uurimisretkedelt"** (Hiina, Jaapan, Ameerika jt.). Avatud K—P kl. 11—18.

KINOMAJAS (Uus tn. 3) **Ungari fotonäitus.**

MUNKADETAGUSES TORNIS (Müürivahe tn. 58) **Heljo Taltsi (akvarell, pastell) ja Maie-Hele Segerkrantzi (klaas) näitus.** Lahti E—R kl. 10—19, L kl. 10—17.

LOODUSMUUSEUMIS (Lai tn. 29) **Manfred Fuchsi "Madagaskari turmaliinid",** 31. aug. viimast päeva. Lahti kl. 10—17.

TA RAAMATUKOGUS (Rävala pst. 10) näitus **"Eesti raamatukunst 1918—1930".**

KURESSAARE LINNUSE KELDRISAALIS **Kaido Kase ja Maanus Mikkeli keraamika.**

MAARJA GALERIIS (Põlva, Kesk tn. 15) **Maie Paiveli pastellide näitus.**

EESTI VABAÕHUMUUSEUM **avatud kl. 10—20** (kahooned kl. 10—20). **Nädalavahetustel käsitöönäitus.** Ekskursioonid tel. 55 91 76.

TALLINNA LOOMAAED (Veskimetsas) avatud iga päev kl. 9—17. (Trollid 6, 7 ja 8.)

"SIRBI"
toimetus võtab tööle mittekoosseisulise fotokorrespondendi.

Teat. tel. 60 17 03.

GALERIID

DRAAKONI GALERII

DRAAKONI GALERIIS (Pikk tn. 18) **INGA ARU ja AIMAR KRISTERSONI graafika näitusmüük.** Avatud E kl. 10—17, T—R kl. 10—18.

GALERIIS "G" (Narva mnt. 2) **avatakse 3. sept. OLEV SUBBI maalide näitusmüük** Avatud T—R kl. 12—18 ja L 11—16.

GALERIIS "MOLEN" (Viru tn. 19) **SUURMÜÜK.** Avatud T—R kl. 11—18, L kl. 11—16.

GALERIIS "TALLART" (Aia, end. Ujula tn. 12.) **ÕLIMAALIDE, AKVARELLIDE, KÄSITÖÖESEMETE, KUNSTNIKUTARVETE jm. NÄITUSMÜÜK.** Avatud E—L kl. 11—19.

MUNKADETAGUNE TORN

MUNKADETAGUSES TORNIS (Müürivahe tn. 58) **TARMO PUUDISTI graafika näitusmüük.** Avatud E — R kl. 10 — 19, kl. 10 — 17.

GALERIIS "TOKKO JA ARRAK" (Raekoja pl. 14) **LILIAN MOSOLAISE MAALIDE NÄITUSMÜÜK, ehete näitusmüük, salongimüük.** Avatud iga päev kl. 11—17.

EESTI KUNSTIMUUSEUM

TARBEKUNSTIMUUSEUMIS (Lai tn. 17) **"Taani tekstiilikunst".** Taas on avatud põhiekspositsioon (nahk, keraamika, vaibad). Avatud K—P kl. 11—18.

KR. RAUA MAJAMUUSEUMIS (Nõmmel, Raua tn. 8) **"Kristjan Raua varajased joonistused".** Avatud K—P kl. 11—18.

NIGULISTE MUUSEUMIS (Niguliste tn. 13) **näitus "Vana kunst".** Avatud K kl. 14—18, N—P kl. 11—18.

Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.

MATKAMAJAS (Raekoja plats 18) **EESTI GRAAFIKA MÜÜGISALONG.** Avatud T—L kl. 11—17.

Graafika Galerii-Stuudio as Tallinn, Eesti Kunstnikud, sõgg, sõgg, sõgg, ltd

VAAL'GALERII

GALERIIS "VAAL" (V.-Karja tn. 12) **avatakse 1. sept. kl. 16 MARE VINDI graafika ja joonistuste näitusmüük, 2. sept. kl. 16 KAJA KESLERI maalide näitusmüük.**

"Sirbi" toimetus võtab REKLAAMI ja KUULUTUSI vastu iga päev kl. 11 — 15. Tel. 60 17 03.

KALLE KAUKSI

Meie muusikute hulgast on lahkunud tubli ja andekas pillimees.

KALLE KAUKSI oli sündinud 28. aprillil 1949. a. Võrus. Tema muusikutee algas sünnilinnas, sealses sümfoniettorkestris mängis ta metsasarve juba koolipoisina. Edasine hariduskäik viis ta läbi Tartu Muusikakooli Tallinna Riiklikku Konservatooriumi, mille lõpetas 1975. aastal.

Kõrget mängutaset näitas Kalle Kauksi vabariiklikul puhkpillimängijate konkursil 1979. aastal, võites I preemia. 1973. aastast töötas ta Eesti Riiklikus Sümfooniaorkestris ning oli aastaid metsasarverühma kontsertmeister, alates 1986. aastast oli õppejõuna tegev Tallinna Konservatooriumis.

Kalle Kauksi elutee jäi halastamatult lühikeseks. Ometi suutis ta jätta tähelepanuväärse jälje meie muusikaellu. Orkestritöö kõrvalt mängis ta aastaid Jaan Tamme nimelises puhkpillikvintetis. Arvukad kontserdireisid, helilindistused Eesti Raadios, esinemised televisioonis kõnelevad pingelisest, viljakast tööst. Kalle Kauksile endale oli tähtis see, et eesti esimese metsasarvemängijana andis ta välja oma heliplaadi, millele on salvestatud E. Aarne, A. Goedicke ja K. Atterbergi metsasarvekontserdid.

Kapriisne instrument ei kuuletunud tallegi alati kergesti. Jonnaka järjekindlusega mängumeisterlikkust lihvides seadis ta endale ikka uusi loomingulisi ülesandeid. Veel suve hakul valmisid Eesti Raadios tema soleerimisel uued helilindid, mis jäävad meenutama head muusikut.

Meie mälestustes püsib elavana tugev, vitaalne mees, kelles peitus muusikale, ilule ja headusele avatud hing, kelles tuksus hell ja tundlik süda, mis 21. augustil lakkas töötamast.

Metsasarvehelide saatel sängitati Kalle Kauksi põrm eile Metsakalmistule.

**EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER
JAAN TAMME NIMELINE KVINTETT
TALLINNA KONSERVATOORIUM
EESTI RAADIO MUUSIKATOIMETUS**

Eesti Draamateater

SEPTEMBRIKUU MÄNGUKAVA

72. hooaja algus 11. septembril.

Reedel,	11. IX	kl. 19	**"Ivanov";**
laup.,	12. IX	kl. 19	**"Iluduskuninganna",**
		kl. 19	**"Toalahing"** (esietendus väikeses saalis);
pühap.,	13. IX	kl. 19	**"Vägeva vikatimehe võidukäik"** (esietendus),
		kl. 19	**"Toalahing"** (väikeses saalis);
teisip.,	15. IX	kl. 19	**"Vägeva vikatimehe võidukäik",**
		kl. 19	**"Toalahing"** (väikeses saalis);
pühap.,	20. IX	kl. 19	**"Piparkoogileedi",**
		kl. 19	**"Bernhard Riives"** (väikeses saalis);
teisip.,	22. IX	kl. 19	**"Vägeva vikatimehe võidukäik",**
		kl. 19	**"Toalahing"** (väikeses saalis);
kolmap.,	23. IX	kl. 19	**"Ivanov",**
		kl. 19	**"Kaks ringi ümber pargi"** (väikeses saalis);
neljap.,	24. IX	kl. 19	**"Tabamata ime";**
reedel,	25. IX	kl. 19	**"Iluduskuninganna";**
laup.,	26. IX	kl. 19	**"Veneetsia kaupmees";**
pühap.,	27. IX	kl. 19	**"Vägeva vikatimehe võidukäik",**
		kl. 19	**"Toalahing"** (väikeses saalis);
kolmap.,	30. IX	kl. 19	**"Tabamata ime",**
		kl. 19	**"Tead, ma ei kuule sind, kui vesi jookseb"** (väikeses saalis).

Pileteid saab tellida tel. 44 33 78. Kassa avatud alates 2. septembrist iga päev (v.a. esmaspäev) kl. 13—19.

TEATRISÕBER!

Planeeri juba TÄNA OMA TEATRIHOOAEG EESTI DRAAMATEATRIS!

Kui ostad
ESIETENDUSE ABONEMENDI,
SIIS OLED NENDE HULGAS,
KES NÄEVAD KÕIKI MEIE LAVASTUSI
ESIMESENA.
HELISTA TEL. 44 33 78
JA TULE JUBA
SEPTEMBRIKUUS TEATRISSE!

UUSI RAAMATUID

Rein Põder. JAHEDAD VARJUD. Romaan.

"Jahedad varjud" eelneb ajaliselt R. Põdra 1984. aastal ilmunud romaanile "Hilised astrid", moodustades koos sellega omalaadse suguvõsakroonika. Osadest "Umbkeelne" (Misha, 1918—1919), "Teenija" (Minna, 1931—1932), "Lapsnaine" (Elvi, 1939—1941), "Püssialune" (Bernhard, 1941—1942), "Eluüksik" (Elvi, 1942—1949) ja "Eluunest virguja" (Enno, ...—1949) koorub välja lugu alalhoidlikest, aja vapustavate sündmuste eest mõneti kõrvale jäävatest inimestest. Ajaldasa haarab romaan küllalt pika perioodi, mil igaühele viiest peategelasest on antud täita oma kitsam, iseloomulikum ajalõik. Kujundanud Maarja Vannas-Raid. 272 lk. Kirjastus "Eesti Raamat", 1992.

Johan Borgen. VÄIKELORD.

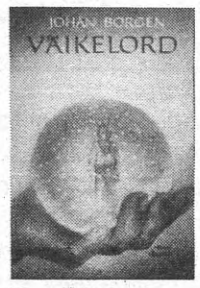

Väljapaistev norra kirjanik Johan Borgen (1902—1979) on kirjutanud palju häid näidendeid, romaane, novelle, mälestusraamatuid. Kogumiku "Uued novellid" eest pälvis ta Põhjamaade Nõukogu kirjandusauhinna. Kõlbelise valiku probleeme käsitlev romaanitriloogia "Väikelord" (teine raamat "Tumedad lätted", kolmas "Käes!") on uuema norra kirjanduse tippteos, mille juurde ikka tagasi tullakse. Teosele annavad eripära mitmeplaanilisus ja põnev sümbolikeel. Esimese raamatu peategelane on keskkodanluse hulgast pärit puberteedieas nooruk Wilfred, kelle šokeerivas käitumises ilmnevad isiksuse lagunemise esimesed tunnused. J. Borgeni loomingust on varem eesti keeles ilmunud valik novelle kogust "Mesinädalad" ja romaan "Mina". Norra keelest tõlkinud ja järelsõna kirjutanud Sigrid Kangur, kujundanud Tiiu Pirsko. 240 lk. Kirjastus "Eesti Raamat", 1992.

Ottniell Jürissaar. SADA SONETTI.

Kogumik on valik luuletaja neljasaja kuuekümnest sonetist. Eesti rahva kannatuste laulikuna tuntud autor ("Metsavennalaulud", "Laule trellide ja okastraadi tagant", "Kaduviku sillal") toob lugeja ette romantilise inimsüdame igatsuse, põgusa õnne ja sügava kaotusvalu. Nagu metsavendluse ja sunnitöölaagri luules, nii jääb ka siin valdama mažoorne elujaatus. Toimetanud Endel Priidel. Kujundanud ja illustreerinud Aarne Mesikäpp. Trükikoda "Pärnutrükk". 132 lk.

Andres Noormets. SIESTA OKTOOBRIS.

Andres Noormets (sünd. 1963) lõpetas Tallinna Konservatooriumi lavakunstieriala 1988, on "Ugala" näitleja. Oma esikkogus "Siesta oktoobris" kirjutab ta, et romantika on tagasi tulemas, et lennukid on lindudelt maha joonistatud, et kasvatab tõrude asemel saladusi, et mõnda asja teab ta veel, mille eest võib allkirja anda. Kujundanud Priit Pangsepp. Autori väljaanne. Viljandi, 1992.

NAERGE KAASA!

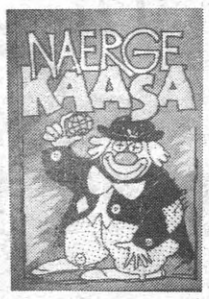

Huumorikogumiku "Naerge kaasa!" koostajat Ivar Kallioni tunnevad insenerid kui Eesti Inseneride Liidu loomise algatajat ja liidu asepresidenti, naljasõbrad teavad aga sedagi, et ta on Eesti ühe suurema huumorikollektsiooni omanik. Poolteist tuhat naljalugu kõnesolevas ajaviiteraamatus moodustavad vaid väikese osa tema kogust. Lood on süstematiseeritult peal kirjade all: "Naeravad kõik maad ja rahvad", "Need naised, need naised", "Peaasi on kodurahu", "Lapsesuu", "Tarkus tarviliine vara", "Kuidas töö, nõnda palk", "Ka meedikud muigavad", "Kord olgu majas, rivis ja riigis", "Tasa sõidad...", "Hea nali on parem kui peatäis viina", "Jumalavallatud lood", "Postiljon puu otsas ja muust", "Kuulutusi elust" jt. Kujundanud ja pilapildid joonistanud R. Lauks. 240 lk. Kirjastus "Olion", 1992.

Manolis Karagatsis. KASTROPIRGOSE PEALIK. "Loomingu Raamatukogu" 29—32 (1804—1807)

Arvukad ajaloolised romaanid kajastavad kreeka rahva aastasadu kestnud võitlust Türgi ülemvõimu vastu. Kreeka kirjaniku Manolis Karagatsise (1908—1960) teos "Kastropirgose pealik" on tüüpiline esindaja nende reas. Selles kujutatakse XIX sajandi algul puhkenud ülestõusu dramaatilisi sündmusi, milles kohtab kõrvuti inimlikku tugevust ja nõrkust, sangarlust ja reetmist, kristlust ja islamit, liberaalset ja feodalistlikku eluhoiakut. Kirjanikul on õnnestunud tõeline kujutada inimsaatuste ootamatuid keerdkäike, elu kirevust ja inimpsüühika keerukust, samal ajal aga tuua lugeja silme ette värvikas pilt Kreeka ajaloo ühest põnevast ja raskest lõigust. Uuskreeka keelest tõlkinud, järelsõna ja kommentaarid kirja pannud Kalle Kasemaa. Kaas: Jüri Kaarma. Kirjastus "Perioodika", 1992. Trükiarv 7250. 144 lk.

Hind 4 krooni.

"RADUGA" 7.

See ajakirjanumber on temaatiline, pühendatud juudi kultuurile ja probleemidele. Peterburi autori Semjon Uzini artikkel raamatust "Juudisõja ajalugu" puudutab ka otseselt Eestit, muuseas käsitleb see Tartu Ülikooli dotsendi A. Berendsi 1906. aasta uurimusi. Terve hulk kirjutisi analüüsib antisemitismi problemaatikat, alates mustasajalistest Venemaal, Hitleri-Saksamaa kuritegudest jm. kuni vägivallategudeni juutide vastu Leningradis (tollase nimega) möödunud aastal.

Rubriik "Sissejuhatus demokraatiasse" on pühendatud vene (nõukogude) küsimusele Eestis, ennekõike Vene Demokraatliku Liikumise destruktiivsele osale Eesti ühiskonnas. 96 lk. Hind 3 krooni.

Tiit Kändler. ASI SUSISEB. Jutte lastele.

Autor, kes tegutseb enamasti publitsisti, kolumnisti ja toimetajana, vaatleb oma raamatus tüütuseni tuttavaid asju veidi teiselt poolt.

"Kui vanaisa ütleb, et ta läheb asjale, ei tähenda see veel, et ta sulle mõne asja tooks," tõdeb Kändler.

Juttu tehakse ahnest pliidist, puljongist ja pirukast, tõbisest kraadiklaasist, vee muredest ja nõnda edasi.

On asjatu loota, et asi ei lähe untsu. Aga on võimalik, et terav keel parandab asja. Lastele annab raamat ellu kaasa kasulikke näpunäiteid: millest bussijuhiga rääkida, kuidas olla loomaaias, millal juua jalavannivett.

Teos "Asi susiseb" on kui asi, mis tahtis minna luhta, aga sattus vanaema pannile.

Kongeniaalselt illustreerinud Tarmo Vaarmets. Kujundanud Riina Vällo. 48 lk. A/s "Mix", 1992.

ON JA EI OLE

"Sirp ja Vasar" nr. 34
1947

Teadmine, et maailmas o n olemas Moskva, innustab ja kinnitab inimkonda ka praegu, mil inimverega kaubitsevad businessmenid õhutavad uut sõda. Maailmas o n olemas Moskva, tähendab, rahu asi o n ustavais kätes.

"Literaturnaja Gazeta"

Ideoloogilise vea tegi Pärnu teater "Endla" Simonovi näidendi "Vene küsimus" lavastamises. Näidendi lavastaja Viir deklareeris avalikult, et näidendi idee p o l e temale arusaadav ega vastuvõetav, kuid lavastamine anti ikkagi temale.

ALGUS RAADIK
EK(b)P Keskkomitee propagandasekretär

1952

Partei liikmele e i o l e küllaldane ainult nõusolek partei otsustega, partei liige o n kohustatud võitlema nende otsuste elluviimise eest.

NLKP põhikiri (projekt)

1962

Kuhu ja miks o n kadunud meie viimase aja teatri- ja kirjanduskriitikast mõiste tüüpiline? Mis see siis tähendab? Kas oleme nüüd Engelsi kah ümber hinnanud? Kas siis "tüüpiline tüüpilises olukorras" e i o l e g i enam realistliku kunstilise kujundi tunnus?

KAAREL IRD

Tallinnas käies o n alati nii hea astuda korraks "Pioneeri" populaarteaduslikke filme vaatama, et hiljem õhata: "Kui kahju, et Tartus midagi sellist p o l e!"

AINO MIHKELSOO

1972

Ent males p o l e oluline, mitu käiku sa ette näed, males o n oluline vastasest käigu võrra rohkem ette näha.

VALTER HEUER

1982

Võib siis öelda, et eesti keele alal e i o l e olukord minu arvates uurijate arvu ja kvalifikatsiooni osas sugugi halb ja ka tulevikuperspektiivid o n head.

HUNO RÄTSEP

Nüüd viie hooaja järel saab kinnitada, et R. Trassil o n õnnestunud Rakvere Teatri olukorda tublisti parandada, tõsta teatri prestiiži nii vaatajate kui ka kriitika silmis.

OSKAR KRUUS

1987

See o n patuasi, et I. Ehrenburgi "Inimesed, aastad, elu" p o l e eesti keeles tervikuna ilmunud.

VALERI BEZZUBOV

Kottpimedas sügishommikus kolistas Sass piimavankriga meierei poole ja kogu tema kõne, mis aina algas ja lõppes, algas ja lõppes, o n siin: "Läbi-läbi, nõukogude võim o n läbi. Läbi-läbi, nõukogude võim o n läbi. Persses."

OLEV ANTON

ABIKS AGITAATORILE

ehk KÜSIMUSED JA VASTUSED

2 × TARMO VAARMETS

Taas on kätte jõudmas üldrahvalik pidupäev — vihatud Riigikogu valimised, millele kommunistide ja parteitute blokk läheb vastu monoliitsemana kui eales varem, mis on ajanud raevu meie ideoloogilised vaenlased, kes oma räpases propagandas ei põlga midagi, samal ajal kui meilt, kes me oleme ajutiselt läinud peaaegu põranda alla, küsivad meie inimesed, kuidas anda **argumenteeritud** vastulöök?

Aga vaat kuidas!

Nii kui mõni vaenlane jälle ilgelt susistab, et "mis asja on endistel kommunistidel Riigikogussse?", tuleb vaenlasele nõtkelt, end sundimatult esitada meie

arg. nr. 1. Meie uskusime siiralt, kuid ei teadnud kõike ja saime petta.

Kui nemad ütlevad, et sihukesi lolle, kes niisugust jama uskusid, pole küll vaja, tooge kohe esile meie

arg. nr. 2. Meie rääkisime küll üht, aga tegime teist, ajasime end ohverdades eesti asja.

Kui nemad ütlevad, et kas saab siis täiearuline teiesuguseid kahepalgelisi edaspidigi uskuda, esitage meie

arg. nr. 3. Ainult 5 protsenti kogu rahvast, kes me seda oleme, on üldse võimeline teda juhtima.

Kui nemad ütlevad, et ega tõesti teised oleks olnud võimelised tapma, küüditama, kinni panema, lahti laskma, taga kiusama (see rida, kui nad tahavad, võib tulla isegi pikem), võtke kohe meie

arg. nr. 4. Keegi ei saanud neil aegadel teisiti, meid sunniti astuma ja tegema, öeldagu aitäh, sest meie asemel võinuksid olla veel hullemad tegelased.

Kui nemad ütlevad, et tere hommikust, paljusid sunniti, aga kõik ei astunud ega teinud ja astujate ainus sund oli omakasu, siis võtke välja meie

arg. nr. 5. Kuulumine oli puhas formaalsus, mäng, millest pole hoopiski mõtet numbrit teha.

Kui nemad ütlevad, et tore kuulda, aga mis te siis üldse sinna Riigikokku kipute, kui teile kõik ükspuha on, siis tooge esile meie

arg. nr. 6. Oma sündimiseajast ei maksaks ka teil ikka argumenti teha.

Kui nemad ütlevad, et üks asi on, kui liiga vanalt või liiga noorelt ei j a k s a sigadusi teha, ja teine, et enamik inimesi ei t a h a neid teha, aga meie olevat jaksanud ja tahtnud, siis on aeg võtta esile meie

arg. nr. 7. See, mis praegu meie vastu toimub, on kõige hirmsam nõiajaht ja jäme demokraatia rikkumine.

Kui nemad ütlevad, et kas on ühtegi meie hulgast kas või kohtupinki tiritud, omakohtust rääkimata, et käigu me aga rahus pensi järel, siis kõlagu vastuseks meie

arg. nr. 8. Nüüd oleme meie uuesti ja sealjuures ümber sündinud ning täis indu ja järelejäänud jõudu eesti rahvast teenida, valitagu aga meid.

Kui nemad ütlevad, et kui see ümbersündimine meil nii kergelt käib, siis mängige õhtuti lastelastele fööniks-lindu, neil nalja kuipalju, siis olgu teil varuks meie

arg. nr. 9. Meie rahvas on väike ning eriti raskel ajal ei või inimesi raisata, tuleb kasutada neid, kes on ja oskavad, ning meie oskame.

Kui nemad ütlevad, et see on ka meie süü, et rahvas on väike, ja et seda, mida meie oskame, on rahvas juba näinud ja isegi tundnud ja et nüüd aitab sellest tõesti — siis võtke meie viimane, aga õnneks ka kõige tugevam

arg. nr. 10. Meie küsime täie printsipiaalsusega: mis peame meie siis tegema? Kas paela kaela panema?

"Oh ei, andke andeks, ega me siis seda...", vinguvad nüüd nemad, lähevad näost punaseks, tõmbavad sabad jalge vahele ja vajuvad häbi pärast läbi põranda. Ja sealt, põranda alt, tulemegi MEIE!

Metoodilise materjali koostanud
PAAVO KIVINE

"Sirp"
Indeks 69786

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Peatoimetaja
TOOMAS KALL
Toimetuse kolleegium:
SIRJE HELME, ARVO IHO, JAAK KANGILASKI, MARJU LAURISTIN, MIKK MIKIVER, REIN RAUD, LEPO SUMERA, IKE VOLKOV, PEETER VÄHI

Toimetus: EE0031 Tallinn, Toompuiestee 30. Postiaadress: EE0090 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388.

Valvetelefon — 60 17 03. Peatoimetaja — 44 14 16. Sekretariaat ja tegevtoimetaja Tõnis Lüllma — 60 17 03. Toimetajad: kirjandus, Ülo Mattheus — 60 18 83; teater, Jaanus Kulli — 60 12 46; film, Maris Balbat — 60 12 46; kunst, Tiina Käesel — 60 19 05; muusika, Tiina Mattisen — 60 18 22; haridus ja teadus, Elle Anupõld — 60 19 24; poliitika ja kirjad, Valter Heuer — 44 30 05; keeletoimetaja, Lea Malvik — 60 17 03; korrektuur — 60 12 46; teostus, Reigo Reimets — 60 27 93; masinakiri — 60 27 93; kuulutused — 60 19 24, 60 17 03.

"Sirp" ilmub kord nädalas reedeti. Väljaandja kirjastus "Perioodika", Tallinn, Pärnu mnt. 8. Ajakirjandustrükikoda, Tallinn. Pärnu mnt. 67-a. Maht 4 trükipoognat. Tiraaž 15 000. Tellimise nr. 3253

Toimetus käsikirju ei retsenseeri ega tagasta. Praakeksemplaride korral pöörduda kirjastuse tehnilise kontrolli poole, tel. 68 14 11.